

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Hartwici Bambami[i], Ecclesiast. Petro-Paulini, Apparatus Enthymematico-Exegeticus

Observationes In Novum Foedus, Exquisitiores Comprehendens

Bambamius, Hartwig

Hamburgi, MDCCXXVII.

VD18 90548728

Sectio III. Specialia ex IV. Evangelistis inprimis ex Johanne, Enthymemata
comprehendens.

urn:nbn:de:gbv:45:1-14064

Sectio III.
SPECIALIA ex IV. EVANGELISTIS,
 inprimis ex JOHANNE,
 Enthymemata
 comprehendens.

I.

MATTHÆUS Scripturas Propheticas de circumstantiis notisque ac eventibus Messie magis ad Jesum accommodat, quam quisquam alius.

Ex Jeris.

§ I.

HOc nempe Matthæus in universo suo scripto probandum suscipit, quod omnes conditiones & circumstantiæ, quas Prophetæ de Messia prædixerunt, in Jesum Nazarenum competant: ut doceat, non alium Messiam esse expectandum, nec in alio, præterquam in hoc Jesu, veram & æternam salutem sperandam. Hoc enim à primo Scriptore Evangelii inprimis fieri necesse fuit, ut id esset seu fundamentum totius Christianæ religionis.

§ 2. Hinc & Matthæus præ reliquis Evangelistis ad consensum Prophetarum provocat,

vocat, hac usus formula : *Ut impleretur, quod dictum est.* Vid. cap. I. II. &c. & conf. *Hyper.* de Rat. Stud. Theol. p. 322.

II.

Singulare MATTHÆI est, quod non ita crebro, ac reliqui Evangelistæ, LXX. Interpretes sequitur, sed oracula V. T. ex ipsis fontibus depromit.

Ex Deo.

§ 1.

Est hæc observatio *Hieronimi* in Vita Matthæi, quod, ubicunque sive *ex persona sua*, sive *ex persona Domini Salvatoris* veteris Scripturæ testimoniis utitur, non sequatur **LXX.** *Interpret. autoritatem, sed Hebraicam.*

§ 2. Veritas dicti ex instituta collatione per se patet. Unde & formula Matthæi propria est: *Dictum, sive scriptum est per Prophetam;* nec aliis Evangelistis hæc formula adeo usitata est.

§ 3. Nimirum Matthæus ipse Judæus fuit, ideoque fontis Hebræi paulo tenacior fuisse videtur.

III.

Matthæo familiare est, historias ordiri hac formula: IN ILLO TEMPORE, IN DIEBUS ILLIS.

U

Prob.

Prob.

I.

Sic Matth. III. 1. historiam Johannis Baptistæ connectit cum descriptione infantiae Christi: *In diebus illis advenit Johannes &c.*

2. Sic cap. XI. 25. historiam Sodomæorum connectit ita cum seqq.: *In illo tempore respondens Jesus dixit &c.*

3. Similiter cap. XII. 1. *In illo tempore ibat Jesus per segetes &c.* i.e. postea, sive concione à Christo habita id accidebat.

Scilicet hac formula Prophetarum more non ordo temporis, sed qualiscunque rerum connexio indigitatur. Conf. B. Walther. in Harmon. Bibl. ad Matth. III. v. 1. & B. Joh. Meisner. Exercit. II^{da} in Matthæum § 1.

IV.

APERTIO ORIS Servatori in concionibus gravioribus à MATTHÆO emphatice tribuitur.

Prob.

I.

Sic Matth. V. 2. Christus explicaturus veram sententiam Legis, dicitur *os suum aperuisse*, h. e. cum summa autoritate & admiratione docuisse. Unde & additur postea, quod turbæ obstupuerint super doctrina Ejus. Dicebat enim, velut habens autoritatem &c. c. VII. 28. 29. 2. Si-

2. Similiter, cum egregias de regno DEI parabolas attulisset Dominus, addit Evangelista, impletum ita, quod dictum per Prophetam: *Aperiam in parabolis os meum: eloquar abscondita ab initio mundi.* Matth. XIII. 35.

3. Sicut & Petrus, primam concionem Evangelii de Christo ad gentes incircumcisas habiturus, *aperit os suum*, i. e. magna auctoritate, & cum summa auditorum attentione, ac prius inter gentes nunquam audita, concionatur. Act. X. 34.

4. Alias quoque *os aperire*, in Scriptura sacra significat, libere & cum fiducia, quod res est, eloqui. Sic Ez. XXI. 29. 2 Cor. VI. 11. Eph. VI. 19. Actor. VIII. 35. &c. conf. B. Casp. Finck. Cent. III. Can. LXXIV. LXXV. & supra, p. 59. & 113.

V.

MATTHÆUS cum Marco & Luca majori studio de Bonis Operibus agit, quam JOHANNES.

Ita B. Lutherus observat ad Matth. V. 16. *Ut videant bona opera vestra &c.* Ist auf S. Matthæus Weise geredet / ait, welcher also von Wercken pfleget zu reden. Denn er samt den andern 2. Evangelisten / Marco und Luca treibet sein Evangelium nicht so hoch und viel auf den hohen Artickel von Christo / als S. Johannes und Paulus. Darum reden und vermahnen sie viel von guten Wercken / wie es denn seyn soll in der Christenheit / daß man

U 2

beydes

beydes treibe/ doch ein igliches in seinem Wesen und Würden gehe. Daß man zuerst und am höchsten den Glauben an Christum führe: darnach auch die Werke treibe. Weil nun der Evangelist Johannes durch und durch den Haupt-Artickel auff's gewaltigst getrieben hat / und billig daher der höchsten und fürnehmste Evangelist geachtet ist: So haben S. Matthæus, Marcus und Lucas auch das andere Stück für sich genommen und starck getrieben / daß es auch nicht vergessen würde: Also daß sie in dem Stück besser sind / denn Johannes, und er wiederumb in jenem. To. V. Altenb. f. 835. a.

VI.

Quod MATTHÆUS dicit ἐχρηματισμένως, LUCAS planè reddere solet.

§ 1.

Al. Mori hæc observatio est in Notis ad Ecl. LIII. pag. 128. ubi hoc variis aliquando se probaturum exemplis promittit.

§ 2. Idem in Notis ad quædam loca Novi Foederis: Hæc illa est *abominatio desolationis* (apud Matthæum) quam *σρατίπεδον* Lucas interpretatur, plane dicere solitus, quod Matthæus *ἐχρηματισμένως*. p. 52. ex Edit. D. Fabricii.

VII.

Unus Evangelista MARCUS Evangelium suum cum Malachia, ultimi Prophetæ, clausula connectit.

Prob.

Prob.

I.

Quia in vaticinio de *Johanne Baptista Malachias* desinit, c.III. 1. cap. IV. 5. 6. Et ab hoc iterum Exordium Evangelii sui facit *Marcus*, c. I. 1. 2.

2. Quia Prophetæ durant usque ad *Johannem*, Matth. XI. 13. Itaque non immerito à præconio *Johannis* initium ducitur.

3. Quia suum singuli Evangelistæ Exordium habent; ut *Mattheus* à Genealogia Christi incipit &c.

Conducit vero hæc observatio ad illustrandam V. & N. T. Harmoniam.

VIII.

MARCUS Evangelium suum tardius incipit, at longius persequitur.

Prob.

I.

Quia omissa historia de nativitate *Johannis* & Christi, ab utriusque officio exorditur, & ad illud tempus narrando pergit, quo, Christo in cœlum evecto, Apostoli Evangelium prædicarunt per totum terrarum orbem.

2. Quia & *Petrus*, cujus assiduus comes erat *Marcus*, eodem modo historiam Christi disponit, inquit, exordiendum esse à Baptismo

U 3

ptismo

ptismo Johannis, usque ad diem assumptionis Christi, Act. I. 22.

Ufus Isagogicus est, ad Evangelium S. *Marcus* accuratius legendum.

IX.

MARCUS non tam Epitomator Matthæi, quam uberior ejusdem illustrator, dicendus est.

Prob.

I.

Quia *Matthæus* multa recenset, quorum *Marcus* ne verbo quidem meminit, quæ tamen, ceu Epitomator, reticere neutiquam debuisset, ut Matth. I. de Genealogia Christi, conf. c. II. III. &c.

2. Quia vicissim *Marcus* quædam adducit, quorum *Matthæus* nullam plane mentionem injicit, ut c. V. 31. item de accessu propinquorum, cap. III. 22. de surdo, cap. VII. & ita porro.

3. Quia *Marcus* quædam prolixius & secundum circumstantias præ *Matthæo* recenset, quod non factum fuisset ab Epitomatore. Sic de Baptismo Johannis, de tentatione Christi, de Cananæa &c. Dixerim, historias fusius à Marco, quam *Matthæo*, adductas.

4. Quia *Marcus* in recensione priorum annorum Ministerii Christi prescius cum *Luce*, quam cum *Matthæo*, progreditur. Vid. *B. Sandhagen. Theol. Send-Schreiben P. I. Ep. 1. & ex eo Du. Lamberg. Harm. Ev. Proleg. p. 27.*

X.

LUCAS in enarratione Historiae suae cæteris Evangelistis multo copiosior est.

Prob.

I.

Sic historiam de Christi, Ejusque Præcursoris annunciatione, conceptione, nativitate, circumcissione & infantia, ab aliis omis- sam, diligenter supplevit.

2. Sic resuscitationem filii Nainitici, cap. VII. II. conversionem mulieris peccatricis, ibid. itemque Zachæi, c. XIX. familiarita- tem Christi cum publicanis & peccatoribus, c. XV. historiam de divite helluone & La- zaro, c. XVI. & complura hujusmodi, solus hic Evangelista memoriæ prodidit.

3. Quia hunc scopum sibi præfixerat, ut omnia scriberet & pervestigaret accurate, cap. I. 3.

XI.

LUCAS puriorem Gracismum præ cæteris Evangelistis diligenter observat.

Prob.

I.

Sic accuratus est in Articulis consignandis, uti vel inscriptio docet, τὸ κατὰ Λέξαν Ἐυαγγέλιον, ceu testantur editiones accura- tiores, imprimis *Stephanea*; itemque illud: *In- venerunt infantem positum ἐν τῇ Φάτνῃ*, scil. in præsepi, ab Angelis indigitato, c. II. 12, 16.

U 4

2. Sic

2. Sic Græce dicit ἀληθῶς, quod solent alii Evangelistæ dicere Ἀμην, Hebræa voce, ut: c. IX. 27. c. XII. 44. c. XXI. 3.

3. Sic familiare huic Evangelistæ est, Participia Attica adhibere, quæ cum verbo auxiliari εἰμι, τυγχάνω, ὑπάρχω, conjunguntur, ut: cap. I. 20. εση σιωπῶν, obmutesces. conf. v. 21. 22. cap. II. 8. 33. 36. 37. 51. cap. IV. 30. 31. 38. 44. &c.

4. Sic Atticum est, particulas ἀπό, εἰς, ἐκ, & similes aliquando abundare; idem autem observes in Luca, c. I. 38. c. II. 15. c. IV. 22. 29. Sic Atticum est, conjunctionem causalem ὅτι post verbum λέγω ponere per elegantiam; idem usitatum est Luca, c. XII. 37. c. XX. 54. c. XXIV. 7. Sic Atticum est, verba sensuum non cum Genitivo per dialectum communem, sed cum Accusativo construere; idem familiare est Luca, c. XI. 31. c. XIV. 1. cap. XV. 12. c. XIX. 22.

Itaque cum Lucas, Pauli comes, ad Gentiles convertendos suum Evangelium conscripserit; placuit Spiritui S. per cultum sermonis, quo delectabantur illi, divinam sapientiam inculcare.

XII.

Interim negari nequit, voces phrasæque, Latinitas redolentes, apud Lucam occurrere.

Ἐκθεσις.

§ I.

De vocibus Latinis, vid. B. Glass. Gramm. S. p. m.

p. m. 238. & conf. B. *Dannb.* Hermen. S. p. 179.
 De phrasibus occasione data monet *Is. Casaub.*
 in *Notis ad N. T.* Oratio *λατινίζει*, ut: *Luc. XII.*
58. da operam, purus putus Latinismus est. Sic
c. XIV. 18. 19. Habe me excusatum. it. *Act. XV.*
33. ποιήσαντες χρόνον, ubi *ποιεῖν* pro *διαρρίβειν*.
 conf. & B. *Dannb.* l. c. p. 180.

§ 2. Absit vero, ut *Lucæ stylus* ideo Barba-
 rismi incusetur. Hoc enim in omnibus Lin-
 guis observare licet, quod eadem propter
 Imperiorum mutationem maxime mutatae
 fuerint. conf. supra p. 53. 54.

XIII.

καὶ ἐγένετο, ET FACTUM EST, in memora-
 bilibus *Historiis* formula est, *Lucæ* præ re-
 liquis *Evangelistis* familiaris.

Ἐκθεσις.

§ I.

Loca ut adducantur, vix opus censeo, cum
 in omnibus fere capitibus sponte occur-
 rant, e. g. *c. VII. II. VIII. I. 22. 40. IX. 18. 29.*
37. 51. 57. X. v. 38. XIV. I. XVI. 22. XVII.
v. I. &c.

§ 2. Nimirum indicare hac formula vult
 Scriptor sacer, nihil ex improvise, aut casu
 fortuito; sed omnia ex directione divina e-
 venire.

§ 3. Observes vero insimul, formulam
 hanc, *Lucæ* usitatam, *Et factum est*; sicut istam

U 5

Mat-

Matthæi: *In diebus illis, & Johannis: μετὰ ταῦτα,*
 Joh. VI. 1. c. VII. 1. non esse certam vel ne-
 cessariam notationem ordinis, seu conse-
 quentiæ, quasi nulla ex aliis Evangelistis hi-
 storia inferenda sit; sed generalem tantum
 narrationis connexionem. Sicut vicissim
 apud *Marcum* particula *πάλιν* continuat ordi-
 nem historiarum. B. Chemnit, Proleg. Harm.
 Evang. c. V.

XIV.

SPIRITU SANCTO IMPLERI, phrasis est,
LUCÆ imprimis in Evangelio & Actis fami-
liaris, notatque singularem Spiritus S.
agitationem atque impulsum.

Prob.

I.

Sic de *Johanne Baptista* annuntiat Angelus: *Spi-*
ritu sancto implebitur jam ab utero matris sue,
 Luc. I. 15. Ad quem locum B. *Dorscheus:*
 “ Nos referimus ad inhabitantem Spiritum
 sanctum, ex quo agnovit Messiam, in utero
 adhuc existens. In unoquoque fidelium est
 Spiritus S. sed non quivis plenus Eo est. Nam
 quando vocab. *πληρώσεως* ponitur, aliquid
 ulterius notatur, quam ordinaria illa inha-
 bitatio Spiritus sancti, & si accurate loquen-
 dum, Spiritus sancti *πλήρωσις* semper notat
 dona ministrantia, *ενοίκησις* autem sanctifi-
 cantia. Johannes habet Spiritum S. se ad
 dona ministrantia effundentem, nec tamen
 statim

statim, sed tempore suo se exserebat. " Comment. in IV. Evangel. pag. 593. Conf. de Zacharia, Johannis patre, Luc. I. 67.

2. Sic *JESUS* dicitur *plenus Spiritu sancto*, Luc. IV. 1.

3. Sic *Apostoli* in die Pentecostes *Spiritu sancto repleti sunt*, Act. II. 4. Confer de *Stephano*, Act. VI. 5. VII. 55. de *Barnaba*, c. XI. 24.

Repletio Spiritus, B. Chemnitii verba sunt, significat illustria, eximia, singularia & extraordinaria Spiritus dona, seu donorum abundantiam, Harmon. Ev. cap. II. Confer de *supervenienti* voce, P. I. Appar. mei, p. 343.

Quemadmodum & Spiritus S. dicitur *ἐπιπέσειν*, Act. VIII. 16. X. 44. quod non sumitur pro ordinaria Spiritus S. distributione; sed de donis extraordinariis. Interdum dicitur *καταβαίνειν* Spir. S. Matth. III. 16. interdum *μένειν*, Joh. I. 33. item, *esse super aliquem*, Luc. II. 25. IV. 18. notatque peculiarem Spir. S. praesentiam, & extraordinariam Ejus dispensationem. Coincidit cum phrasi, qua *Manus Domini* dicitur *esse super aliquem*, qua de P. I. Appar. p. 896.

XV.

Volupe LUCÆ est, coherentiam rerum facere, & titulos, ut sic dicam, Locorum Communium constituere, sub quos diversos Christi sermones conferat, diversis etiam temporum articulis dictos.

Ex Theophr.

Ἐκθεσις.

§ 1.

Sic exempli loco adducit B. Seb. Schmid. Luc. XVII. 1. -- 10. qui videatur in Fasciculo Dispp. p. 1042. seq.

§ 2. Sic argumentum universale omnis orationis Christi à Luc. XIV. 25. ac porro c. XV. 1. usque ad cap. XVII. hoc est: Neminem esse à regno Christi arcendum, qui vere intrare cupiat, sed docendum, quomodo intrare debeat. Scilicet argumentum hoc universale distinctis Christi sermonibus constat, & numerantur partes quinque: ac quæ hic objecta personalia alternant, toties Evangelista interferit vocem εἰπε, vel εἰλεγε. Vid. B. Grünbergii Disp. I. de Discipulis Christi, ex Mammona injustitiæ sibi susceptores in æterna tabernacula conciliare iussis.

Deliciæ JOHANNÆ.

I.

JOHANNES, reliquos Evangelistas & Apostolos ætate supergressus, Canonem N. T. & disposuit, & obsignavit.

Prob.

I.

Quia juxta Chronicon Alexandrinum A. C. 104. demum mortuus est, adeo quæ

que centenario major, reliquorum Scripto-
rum Θεοπνεύτων, instar Esræ alicujus, Criticum
& Aristarchum egit. Conf. *Cave* Histor. Lit.
fol. 10. Tam longævam vitam, scribit B.
Ghemnit. Harmon. Evang. cap. L. Filius DEI
Johanni concessit, ut monstraret Ecclesiæ ad
omnem posteritatem, quæ essent vere γνήσια
Apostolorum scripta, & ab illis Apostolica
notatione sejungeret apocrypha & supposi-
ticia. Vid. Idem fusius in Exam. Concil.
Trident. P. I. fol. m. 20. 21.

2. Quia Johannes insignem illum Apho-
rismum: *Hæc scripta sunt, ut credatis &c.* cap.
XX. 31. non suo tantum Evangelio adjecit,
sed universæ Scripturæ, cum primis Evange-
licæ. conf. 1 Joh. V. 13. 20.

3. Quia idem fecit in *Apocalypsi*, c. XXII. 19.
ubi toti corpori Biblico colophonem, fulmi-
nea comminatione obsignatum, imposuit D.
Johannes, verba B. *Dannhaueri* sunt in Dram.
S. p. 153. Conf. B. *Dorsch.* in Pentadec. p. 332.
& B. D. *Neumann.* in Disp. de Canone S. Scri-
pturæ obsignato, § 30.

Uusus est *Elencticus* adversus *Fanaticos*, qui
seculum Spiritus sancti, & in eo novum Ev-
angelium, ejusque præconium expectant.

II.

*Johannes ordinis rerum ac sermonum præ reli-
quis Evangelistis studiosus est.*

Ex Dorsch.

Ἐκθεσις.

§ 1.

Nimirum Johannes ordinem ita accurate, & plerumque per introductam Festorum observationem tenet, ut novæ materiæ nihil adferat ex abrupto, sed aut temporis, aut loci rationem & occasionem præmonstret. Vid. *B. Sandhagen. Introduct. p. 5. 6.*

§ 2. Pulchra igitur *B. Chemnitii* observatio est: Duo Johanni in conscriptione suæ historiæ proposita fuerunt: (1) ut ea, quæ à reliquis Evangelistis præterita erant, adjiceret. (2) Ut rationem monstraret, quomodo totius Evangelicæ Historiæ ordo & ἀκολουθία investigari & deprehendi possit. *Harmon. Evangel. c. XXXIII. prope fin.*

III.

Sub piscatoria Johannis simplicitate maxima latent mysteria.

Ἐκθεσις.

§ 1.

Exponam hoc verbis *Megalandri*, de Johannis Evangelio ita differentis: Ich mag wohl sagen / und habe oft gesagt / daß ich nie kein Buch gelesen habe / das doch so gar einfältig geredt und mit so schlechten Worten so trefflich unaussprechlich Ding fasse. *Tom. VI. Opp. Altenb. fol. 355. b.*

§ 2. I.

§ 2. Idem To. I. *Jen. Lat. f. 220. a.* inquit:
 “Horror est mihi in Evangelio Johannis ver-
 sari, tantum est ibi inæstimabilis Theologiæ:
 sum hoc sapius expertus.”

§ 3. Ita statim ab initio Evangelii Johan-
 nis summam in verbis ejus simplicitatem de-
 prehendas, quæ tamen maxima in se conti-
 nent mysteria.

IV.

*Sacro-sanctæ TRINITATIS mysterium nemo
 Johanne Evangelista luculentius asseruit.*

Prob.

I.

Sic cap. I. 33. 34. Proto-Baptista mentionem
 facit *Patris*, qui misit ipsum ad baptizan-
 dum, *Spiritus sancti*, qui in Baptismo descen-
 dit, & *Filii DEI*, qui baptizatus fuit.

2. Sic cap. III. 16. commemoratur de *Patre*,
 qui ex ineffabili amore mundo suum dedit
Filium, & v. 5. 6. de *Spiritu sancto* regenerante.

3. Sic Personam *Patris* & *Spiritus S.* illustrat,
 cap. IV. 23. 24. & *Messiaë* sive *Filii* dignitatem
 extollit, v. 25. 26.

4. Sic c. XIV. 26. distincta trium SS. Trini-
 tatis Personarum mentio occurrit: *Advocatus*
ille, *SPIRITUS SANCTUS*, quem mittet *PATER*
in NOMINE MEO &c.

5. Sic i Joh. V. 7. illustre inprimis testi-
 monium occurrit: *Tres sunt testantes in cælo* &c.
 Ubi præsuppon. (a) ex Joh. III. 11. cap. V. 32.
 cap.

cap. VIII. 18. c. XV. 26. Testes innui proprie dictos. (b) Quemlibet Testem proprie dictam esse Personam. Ita demum licet argumentari: Quot sunt in cœlo testes proprie dicti, tot sunt Personæ in essentia divina. At qui Tres &c. Ergo.

6. Quid plura? Vix caput in Johanne occurrat, ubi SS. Trinitas clarissimis indicibus haud describatur.

V.

Johannes peculiaribus Nominibus Personas SS. Trinitatis insignit.

Prob.

I.

Ita Patrem vocat Amorem, Joh. III. 16. 1 Ep. IV. 8. 16. Pater enim diligit Filium, Joh. III. 34. tanquam delicias suas, Prov. VIII. 30. Et amor erga homines, propter ordinem originis, incipit à Patre, ita ut Pater nos diligat in Filio, et uterque suam in nos charitatem effundat per Spiritum sanctum. 1 Joh. III. 1. cap. IV. 9.

2. Ita Filium λόγον appellat, in primis ratione æternæ generationis à Patre, Joh. I. 1. &c. sicut Spiritus S. πνεῦμα dicitur, ob modum processionis æternum. Observes autem, quod ex singulari consilio ita stylum temperaverit Evangelista, ut semper abstinuerit à vocabulo λόγος, de Christo ἐνοσάρον usurpando, & Jesum, Christum, aut Filium hominis appellaret; indicio, per λόγον Personam

ἀσάρ

ἀσρακον denotari, juxta B. Dorscheum in Pentadec. p. 366. & B. Varen. in Genes. p. 135.

3. Ita Spiritum sanctum per Unctionem metonymice designat, 1 Joh. II. 20. 27. Sensus est: Unctionem, live cornu copiae revelationum, quod promiserat Christus ante adscensionem suam, nunc habetis, & nostis omnia, quae ad salutem scitu & creditu sunt necessaria. Huic Chrismati Pentecostali acquiescere debetis. Adeoque audiendi non sunt seductores, qui seculum majoris revelationis expectant, & praeter ultimam illam Spiritus sancti effusionem, novam sibi revelationem pollicentur. Conf. B. D. Neumannii Programm. p. 197. sq.

VI.

Johannes ordinem Originis divinae diligenter respicit.

Prob.

I.

Sic Christus asserit, se non posse à seipso quicquam facere, Joh. V. 19. quia potentiam agendi per generationem aeternam accepit à Patre, ita tamen, ut eam in seipso habeat propriam. Et explicatio desumitur ex v. 26. Ita, cum ait, se non loqui à semetipso, c. XIV. 10. hoc ipso ordinem originis innuit, qua non est à seipso, sed per aeternam à Patre generationem.

X

2. Si-

2. Similiter Christus his verbis : *Spiritus sanctus non loquetur à semetipso*, Joh. XVI. 13. 14. non solum significat, Spiritus sancti doctrinam non fore humano arbitrio excogitam, sed etiam simul insinuat æternam ipsius à Patre & Filio processionem. *Non loquetur à semetipso*, quia ab Eo, à quo est, videlicet à Patre & Filio, ut habet suum Esse per æternam spirationem, ita &, quæcunq; loquitur & inspirat hominibus. Conf. B. Gerbarius in Harmon. Evang. cap. CLXXIX. ad h. l.

3. Neque vero inæqualitas hinc in Divinis metuenda. Haud enim, ab aliquo habere, simpliciter inæqualitatem infert, alias nos haud æqualiter essemus homines, ut parentes; sed aliquid ab alio per gratiam, & modo inferiori habere. vid. B. Althöfer. Harmon. emedull. p. 278.

VII.

*Nullus Evangelistarum aut Apostolorum ómnino
& equalitatem Patris atque Filii adeo sól-
lidge inculcat, ac Johannes.*

Prob.

I.

Ita Filius dicitur esse in sinu Patris, Joh. I. 18. qua phrasi intima & essentialis perichoresis innuitur, ubi Filius est in Patre. Esse in sinu, denotat essentiam, ait Chrysof., ad h. l.

2. Ita

2. Ita in primis capite V. *ὁμοσμία* Patris & Filii luculenter adstruitur. Eiusdem *essentia* Filius asseveratur cum Patre: Opera enim sunt indivisa. Eiusdem & æqualis est *sapientia*, quia Filius non facit quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem: Et Pater monstrat Filio omnia. Eiusdem & æqualis est *potentia*, quia, quæ Pater facit, eadem similiter & Filius facit, imo non potest aliud facere. Eiusdem est *voluntatis*, quia, quos vult, vivificat, sicut Pater. Similiter eiusdem & æqualis est *gloria*, ut omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem.

3. Ita testimonium illud Joh. V. 26. *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit Filio habere vitam in semetipso*; ipsissimam *ὁμοσμίαις* definitionem continet. Pater enim dedit Filio non aliam vitam, sed illam ipsam, qua ipse vivit: & tamen ita dedit totam, ut sibi totam retinuerit, quod proprium est consubstantialitatis. conf. B. Chemnit. LL. Theol. P. I. f. m. 63.

4. Sic Joh. X. 30.: *Ego & Pater unum sumus*. Ubi non de unitate solius voluntatis & concordia, sed *essentia* singularissime simplicissimeque unius sermonem esse, apparet in primis ex scopo. Probat enim Christus, neminem posse oves ex manu sua rapere, quod ipse & Pater unum sint, quod, quam *Potentiam* Pater habeat, eandem & Filius. Finge, de unitate concordia solum esse sermonem, eadem consequentia posses inferre, nec è
X 2
manu

manu Johannis aut Petri aliquem posse eripere
 Vid. pluribus B. Gerhard. in Disputt. Theol. p.
 1383. seq. & B. Dannhauer. in Hodosoph. pag.
 233. seq. edit. recent.

5. Sic Joh. X. 37. augustum quiddam
 ἐξαιρέτων sibi Christus vendicat, cum ait:
 non facio opera Patris mei, non credite mihi. Sane
 nulla causa secunda absolute dicere potest
 facere opera causae primae. Additur v.
 incomparabilis illa περιχώρησις & ἐμμομή, quae
 inter Patrem & Filium. Nullo in loco firmo
 dicitur, Deum esse in Sanctis, Sanctosque
 esse in Deo. Vid. B. Dorsch. in Theol. Zachar.
 P. II. p. 293. seq.

6. Sic Joh. XIV. 9. 10.: Qui vidit me, vidit
 Patrem; idque ideo, quia Ego in Patre, & Pater
 in me est. Scilicet, ut Pater & Filius non possunt
 dividi ratione essentiae, ita nec respectu
 cognitionis possunt ab invicem segregari
 aut Pater sine Filio, aut Filius sine Patre cog-
 nosci. Indivisibilis namque κοινωνία unitatis
 ejusdemque Divinitatis datur. B. Aeg. Hun-
 Opp. To. III. f. 926. in. Hinc & l. c. addit Sal-
 vator optimus: Verba, quae Ego loquor vobis,
 Meipso, i. e. seorsim ac separatim à Patre, non
 loquor. Pater vero, in Me manens, ipse facit opera
 quando indivisa operum κοινωνία ὁμοσίου Pa-
 tris & Filii arguit.

7. Sic c. XVI. 15. Omnia, quaecunque Pater
 bet, mea sunt. & cap. XVII. 10. Omnia mea
 sunt, & tua mea sunt. Quae verba necessarii

explicari debent de miranda *κοινωνία* s. unitate essentiae Patris & Filii, gratia cujus Pater omnia, quaecunque habet, Filio per ineffabilem illam generationem aeternam communicat. Recte colligit B. Calovius Bibl. Illustr. N. T. To. I. f. 802. a. Qui omnia habet, quaecunque habet Pater, is non minus essentiam divinam obtinet, quam Pater. At Christus, E.

VIII.

Christus solet Nomen suum postponere Nomini Patris, & omnia sua ad Patrem referre.

Explicatio.

§ 1.

Megalandri hæc observatio est, de *Ultimis Verbis Davidis*, quam repetit B. Chemnit. in LL. Theol. P. I. f. m. 103. a. Idem To. II. in Genes. f. 140. ita differit: "Nos ex Evangelio scimus, quod hunc loquendi modum Christus ubique servat, omniaque tum dicta, tum facta sua refert ad Patrem - - Ac Johannes præcipue hac loquendi forma delectatus est, ut ostenderet, omnia, quæ à Christo fiunt & dicuntur, fieri & dici tanquam à vero DEO, scilicet à DEO Patre."

§ 2. Placet, egregiam hanc observationem aliquantulum explanare. Ita Christus *Opera* sua, quæ cum Patre communia habet, adscribit Patri, tanquam fonti & origini Deitatis. Ut: de *conservatione Ecclesie*, Joh. XVII. 11. coll.

X 3

Matth.

Matth. XVI. 18. *de voluntate in salvandis hominibus*, Joh. VI. 39. coll. Luc. XIX. 10. *de conversione hominis*, c. VI. 44. *de exauditione precum*, c. XVI. 23. coll. c. XIV. 13. 14. *de potestate fruendi fideles*, ita loquitur, cap. X. 29. ut honoris Patris non obliviscatur. Adde loc. Joh. V. 26. 36. cap. XIV. 2. c. XVII. 2.

§ 3. Sigillatim *missio Spiritus sancti*, quam sit opus, Filio æque, ac Patri, competens, ut plurimum tamen Patri à Christo adscribitur. Ut: Joh. XIV. 26. Et cum alio vice commemorat, quod ipse Spiritum S. missurus sit, Patris tamen mentionem simul injicit, c. XV. 26. Imo vero adeo honorem Patris urget, ut dicat, *se Patrem rogaturum*, et *ipsis alium Paracletum det*, c. XIV. 16.

§ 4. Ita & *doctrinam* suam Servator optimus adscribit Patri, Joh. VII. 16. c. VIII. 26. 28. 40. c. XIV. 24. c. XVII. 6. coll. c. V. 24. VIII. 51. Nec minus in *miraculis* quæsit honorem Patris sui, ut: Joh. X. 37. ubi opera sua Patris opera vocat, item c. V. 36. XIV. 10.

§ 5. Quanto magis igitur & nos decet, ut omnia ad DEI gloriam referamus. 1 Cor. X. 31. Conf. B. Lundii *Chre des Dreyeinigen Gottes* p. 422. sqq.

IX.

Johanni consuetum est, quod plerumque homines primum ad Christum deducat, & inde per Eum ad Patrem.

Explic.

Explicatio.

§ I.

Iterum B. Lutherus hanc proprietatem sermonis doctrinaeque Johannis observat, ubi in *Postill. Domest. Fer. l. Pentec. ad Joh. XIV. 23.* *Qui me diligit, eum Pater diligit*, his verbis differit: "Das ist recht **Johannisch** geredet/ der hat seine sonderliche Art/ welche die andern Evangelisten nicht also haben / daß er die Leute erstlich zeucht zu Christo/ und darnach durch Christum zum Vater bringet." Conf. Joh. V. 24. *Qui sermonem meum audit, & credit in Eum, qui misit me &c.*

§ 2. Ita nimirum Johannes vult docere, primum peccatorem, post contritionem agnoscere hunc unicum Agnum DEI, sua peccata tollentem, & sic incipiat per hunc Mediatorem agnoscere ac complecti ipsum quoque Patrem, Ejusque plus quam paternum animum, qui ex immensa charitate Filium pro nobis in mortem dederit &c. juxta *Flacium Prolegom. in N. T.*

X.

Johannes per totum Evangelium hoc diligenter urget, Deum non nisi in Christo quaerendum esse.

Explicatio.

§ I.

Et hæc B. Lutheri nostri insignis observatio est,

est, quam variis in locis repetit, ac sedulo inculcat. Ut: To. IV. *Jen. Lat.* fol. 482. b. "Nunc hodie de Deo non aliter cogitare, nec loqui debemus, quam qualis est in nostro vero Propitiatorio, Christo. Ita enim Christus dicit ad Philippum: *Qui me videt, videt Patrem meum.* item: *Nemo ad Patrem venit, nisi per me.* - - Nam Deus in Christo se revelavit. Idem Christus quoque dicit: *Quicquid rogaveritis Patrem in Nomine meo &c.* Conf. To. III. fol. 378. a & To. IV. fol. 12. ubi inter alia citat locum Joh. XIV. 6. *Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me.*"

§ 2. Addo locum notatu dignum ex To. VI. *Altenb.* f. 239. b. ad Joh. XVII. 10. *Siehet das ist / darauf S. Johannes in seinem Evangelio schier in allen Worten dringet / daß man nur die hohen schönen Gedancken lasse fahren / damit die Vernunfft und kluge Leute umbgehen / und Gott suchen in der Majestät auffer Christo. Er will in Christo in der Wiegen / und der Mutter im Schooß liegen / oder am Creutz hängen. = = Drum soll ein Christ nicht anders wissen / Gott zu suchen / nicht zu finden / denn in der Jungfrauen Schooß / und am Creutz / oder wie und wo sich Christus in dem Welt zeigt.*

§ 3. Similiter B. *Chemnit.* notat in Harmon. Evang. cap. XLVI. ad Joh. V. 22. 23. "Contra net & hanc doctrinam illa sententia, Deum non debere quæri, nec posse agnosci aut inveniri, nisi in Christo, & per Christum. Ut

quicumque vult in Deum credere, Deum apprehendere & colere, faciat hoc non vagabundis speculationibus, sed in Christo, & per Christum. “

§ 4. Colophonem addat B. Gerhard. in Harmon. Ev. c. CLXXVI. ad verba Philippi, *Ostende nobis Patrem*, h. v. commentans: “Vagamur cogitationibus nostris, & extra Christum quærimus Deum, cum tamen extra ipsum non sit alius Deus, nec Salvator. Esa. XLIII. 11. Scimus ex verbo, Filium DEI esse incarnatum, & in assumpta illa carne pro nobis passum, sed interim oculos à præsepi & cruce avertimus, cogitamus de DEO sedente in throno cœlesti inter Cherubim ac Seraphim, ac *ambulante in summitate cœlorum*, Job. XXII. 12. hoc vero est, ad ignem consumentem accedere, quia Deus in nuda sua majestate extra Christum est ignis consumens. Deut. IV. 24. Hebr. XII. 29. “

XI.

Suavissima Christi APPELLATIONES apud Johannem imprimis obvie sunt.

Prob.

I.

Ita dicitur *AGNUS DEI*, portans peccata mundi, Joh. I. 29. *AGNUS*, occisus ab origine mundi. Apoc. XIII. 8. conf. Apoc. VII. 14. cap. XII.

X 5

II. &c.

11. &c. Quæ Christi appellatio Johanni in N. T. fere peculiaris est.

2. Sic *Vita* dicitur, quæ appellatio apud Johannem frequens est, c. I. 4. V. 17. VI. 36. XI. 15. XIV. 6. 1 Joh. I. 2. c. III. 15. V. 12. 20. Apoc. II. 7.

3. Ita appellat se *donum DEI*, Joh. IV. 10. *Osium*, c. X.

4. Ita Christus & alias suavissima cognomina sibi usurpat, nunc se *panem vivum*, Joh. VI. nunc *fontem vivum*, c. IV. vocans, quibus non tam nos ad fidem invitat, quam se nobis totum una cum omnibus suis bonis donat. Cum enim se panem & fontem vivum dicat, nonne hoc ipso nobis credentibus omnem mentis saturitatem donat? B. Brentii verba sunt *Exeg. in Joh. p. m. 190.*

5. Similiter *bonum Pastorem* se vocat, Joh. X. 11. quo cognomine pollicetur nobis ovibus, admodum stultis & perditis, omnem pastoritiam sollicitudinem & diligentiam. Atque ut ex cognomine ovis nostram agnoscimus; ita rursus ex cognomine Pastoris fidem concipimus, qua docemur, unde sit nostræ imbecillitati subveniendum.

XII.

Johannes veram Christi Divinitatem præ reliquis N. T. Scriptoribus solide adstruit.

Prob.

Prob.

I.

Quia coeteri Evangelistæ Divinitatem Christi ex admiranda conceptione, factisque & miraculis; Johannes vero ex DEI Nomine & attributis demonstravit, Eumque ultra Abrahamum, Mosen, Johannem Baptistam & alios Prophetas omnes extulit, cap. I. 1. seq. observante *Matth. Polo* in Synopsi Crit. ad h. l. Conf. B. *Lutherus* Tom. VI. Altenb. f. 1133. in.

2. Quia Joh. V. 19. -- 36. Christus Deitatem suam 9. argumentis adstruit. Vid. *Pelarg.* in Johann. p. 60.

3. Quia de Christo exsertis verbis affirmat: *Hic est verus Deus, & vita eterna.* I Joh. V. 20. Hæc enim verba de Christo, tanquam subjecto propinquiori, accipienda esse, adversus *Schlichtingium* solide monstrat B. *Jo. Christoph. Franckius* in *Demonstrat. Deitatis Christi*, pag. 123. seqq.

4. Quia Evangelium Johannis in omnibus fere capitibus & versiculis nihil est aliud, nisi testimonium de Christi Divinitate, juxta B. *Urb. Regium* in *Dialogo*, p. m. 228. Sicut & B. *Lutherus* aliquando ad *Philippum*: "Glaubet ihr auch / daß Johannes ein Commentarius sey über die ganze Bibel? Paulus auch. Es ist kein Wort / Johannes wolte gern Christum Deum machen. Sacra Scriptura magis urget Filium, quam

quam Patrem, quia tota Scriptura est propter
 Filium. “ citante *Hier. Besoldo* Præfat. in To.
 IV. Enarrat. Lutheri in Genesin. Et To. VI.
 Altenb. notat: Es ist Johannis Weise für an-
 dern Evangelisten zu bestätigen den Artickel / daß
 Christus wahrhafftiger Gott sey mit dem Vater
 f. 225. a. Conf. To. VIII. f. 475. b. Idem *Me-
 galander* veram Christi Deitatem ex Johanne
 sigillatim monstrat, quia dicitur Filius DEI
 unigenitus, cap. I. atque hoc ipso à filiis re-
 liquis discernitur, To. VI. Alt. fol. 66. b. Ab
 Attributis, ut sunt: Æternitas, To. VI. fol.
 1127. b. Omniscientia To. V. f. 697. a. VI. f.
 1358. b. Omnipotentia, ad quam miracula
 pertinent, To. VI. f. 1174. b. Christus enim
 apud Johannem sæpius ex miraculis, à se edi-
 tis, demonstrat, se esse DEI Filium, verum
 mundi Messiam; item, quod omnia donare
 potest, To. VII. f. 84. a. Honor div. adora-
 tionis, & fiducia, in ipsum ponendæ. To. VI.
 f. 69. a. VII. f. 51. b. 86. a.

5. Quia non obstat locus Joh. XIV. 28. *Pa-
 ter major me est.* Scilicet non quoad divinam
 Naturam, *Ego enim & Pater unum sumus*, cap.
 X. 30. nec quoad dignitatem vel gloriam
 humanæ Naturæ. Gloriam enim, quam ha-
 bui apud Patrem ab æterno, communicat
 mihi in tempore, Joh. V. 23. sqq. c. XVII. 5.
 Sed quoad statum exinanitionis, quem tamen
 brevi deponam, evhendus ad Dextram Glo-
 riæ DEI. B. *Calov.* in *Bibl Metaphrast.* MSS.
 ad Joh. XIV. 28. 6. Quia

6. Quia nec obstat etiam Joh. XVII. 3. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant Te solum verum DEum.* Namque haud dicitur, *σὲ μόνον*, sed, *σὲ τὸν μόνον*, ut ita τὸ *solus* non ad subjectum, sed ad prædicatum pertineat, h. m. Pater est ille Deus, qui solus verus est. Adeoque *solus verus Deus*, est totum prædicatum, omnibus tribus Deitatis Personis commune: quælibet enim earum est ille solus verus DEUS. Vid. locum hunc adversus strophas Socinianorum vindicatum à B. Scherzero in Colleg. Anti-Socin. pag. 107. sq. & confer B. Dorsch. P. II. Theol. Zachar. p. 236. sq.

Recte dixeris, *Lucam* faciem JESU, ut Filii hominis, *Johannem* autem ut Filii DEI, magis delineasse. Hic enim scopus conscripti à Johanne Evangelii fuit, ad retundendas Cerinthi blasphemias. Conf. B. Chemnit. LL. P. I. f. m. 56. b.

XIII.

Incarnatio Filii DEI atque personalis unio varia elegantique periphrasi apud Johannem depingitur.

Prob.

I.

Sic ὁ λόγος dicitur *caro factus*, Joh. I. 14. scilicet per unionem hypostaticam. Phrasin egregie explicat B. Chemnit. de duab. Nat. cap. IX, in it. “ Primus homo dicitur *factus*

in

in spiritum viventem, 1 Cor. XV. non quod caro conversa sit in animam, h. e. in spiritum; sed quia facta est unio animæ & corporis. Addit autem Paulus: *Secundus homo, Christus, factus est in spiritum vivificantem*. Et vocabulum *Spiritus* ibi de Divina Natura in Christo intelligitur, sicut 1 Pet. III. dicitur, *vivificatus spiritu*. Hic locus manifeste ostendit, sicut verbum *ἐγένετο* dicitur de unione corporis & animæ in homine, eodem etiam modo usurpari de unione divinæ & humanæ Naturæ in Christo, sine conversione s. confusione. “

2. Sic Filius DEI à Patre in mundum missus dicitur, Joh. III. 17. c. XVII. 18. 1 Joh. IV. 9. Et sensus est, quod Filius DEI fuerit emissus ex cælo & inaccessibili illa luce in hunc mundum, & assumeret veram perfectamque humanam naturam, ut in illa pro totius generis humani peccatis pateretur & moreretur, Vid. B. Feurborn. Opp. Theol. p. 735. sqq.

3. Similiter *ὁ λόγος* in mundum venisse dicitur, Joh. XVI. 28. c. XVIII. 37. Venit autem in mundum, in quo antea erat, Joh. I. 10. quia nova manifestatione, nempe personali assumptione humanæ naturæ adesse, & cum hominibus visibiliter conversari cœpit.

4. Ita Christus asseverat, se à Patre exivisse, Joh. XVI. 28. Sicut & de cælo descendisse dicitur, c. III. 13. dum per humanæ naturæ assumptionem ex invisibili Patris throno descendens in carne manifestatus est, 1 Tim. III. 16. Ni-

mirum

mirum Filius exivit à Patre per incarnationem, ut tamen substantia sua ex Patris sinu nunquam recesserit, cap. I. 18. & simul cum Patre unum manserit, c. X. 30.

5. Sic incarnatio Christi per *Φανέρωσις* indigitatur, 1 Joh. I. 2. c. III. 5. 8. c. IV. 9. ubi Deus invisibilis in Natura humana factus est visibilis.

6. Denique *in carne venisse* dicitur, 1 Joh. IV. 3. ubi Verbum caro factum est, vocabulo carnis synecdochice sumto.

Verum adeo B. Lutheri nostri effatum est: S. Johannes hat den Gebrauch allezeit / daß er den hohen Artikel sehr gewaltiglich beschleuffet / daß Christus sey wahrhaftiger Gott und Mensch in einer Person. -- Also ist der Evangelist Johannes ein Meister über alle andere Evangelisten / denn er immerdar diesen Artikel treibet / daß *Jesus Christus* sey wahrhaftiger Mensch und wahrer Gott ; diese zwey Naturen vereiniget er zusammen 2c. To. V. Altenb. fol. 648. ad Joh. VI. 40.

XIV.

*Johanni perquam familiare est, Personas Divinitatis de Messia TESTANTES
introducere.*

Prob.

I.

Sic Pater de Filio testatur, Joh. V. 37. c. VIII. 18. quo referendum imprimis testimonium vocis Paternæ in Baptismo Christi.

2. Sic

2. Sic *Filius* de seipso *testatur*, scilicet verbo & miraculis, Joh. V. 36. c. X. 25. Quando autem Dominus cap. V. 31. asserit: *Si Ego testor de meipso, testimonium meum non est verum; illud de testimonio separato intelligendum, juxta c. VIII. 18. Ego sum, qui testor de meipso, & testatur de me Pater, qui misit me.*

3. Sic *Spiritus sanctus* vel maxime de *Filio* dicitur *testari*, Joh. XV. 26. Ad quem locum B. *Æg. Hunn.* nervose commentatur: “Perhibet testimonium de Christo, quatenus Deus & hominem, atque ita verum Messiam & Salvatorem humani generis coram toto mundo declarat per verbum Evangelii, & quatenus intrinsecus etiam in cordibus piorum fidem *JESU Christi* obsignat.”

Cum itaque tres summi Testes in coelo de *JESU* nostro perhibeant testimonium, colligitur Joh. V. 7. omni hoc exceptione majus est quod *JESUS* sit verus Messias, Salvator mundi.

XV.

Johannes mortem, resurrectionem atque ascensionem Domini, per ABITUM AD PATREM designat.

Prob.

I.

Ex Joh. XIII. 1. *Sciens JESUS, quod venisset hora ipsius, ut TRANSIRET EX MUNDO AD PATREM.* Jucunda mortis Christi de scriptis

Scriptio, propter quam nostra quoque mors eandem definitionem sortitur, quod sit transitus ad Patrem coelestem. Scilicet Christus non mansit in morte, à qua illum teneri, erat impossibile, Actor. II. 24. sed per eam ex miseria ad summam transiit felicitatem.

2. Ex Joh. XIV, 28. ubi Christus ait: *Proficiscor ad Patrem*, confer v. 2. 3. Πορεύομαι in Scriptura S. inter alias significationes mori, & quidem voluntarie, significat. Ita ergo h. l. sumendum est, inclusa simul gloriosa adscensione, ad Dextram Patris sessione, & apud eundem pro nobis intercessione. Qui tamen abitus non omnem indicat absentiam, sed tantum visibilis conversationis, Joh. XVI. 10. Ut enim *exire à Patre*, Joh. XVI. 28. non est, localiter à Patre separari, cap. XIV, 10. ita etiam πορεύομαι, non dicit totalem absentiam, siquidem Christus, secundum humanam Naturam ad Dextram DEI exaltatus, omnibus adest, Matth. XXVIII, 20. notante B. Wilh. Lyfero Disputat. Exeg. in Joh. Disp. XIV, § II.

3. Ex Joh. XVI. 5. *Nunc VADO AD EUM*, qui misit me. conf. c. XIII. 33. 36. "Phrasis, *vadere ad Patrem*, B. Nisani verba sunt Comment in Johann. p. 882. subindicat integrum curriculum, quod Christo ratione officii sui mediatorii adhuc absolvendum restabat, adeoque notat Christi passionem, mortem, resurrectionem, adscensionem ad coelum, & sessionem ad Dextram DEI. -- Abiit Christus ad

Y Patrem

Patrem suum, quando per passionem & mortem in gloriam Patris est ingressus, Luc. XXIV. 26. "

4. Ex c. XVI. 28. *Vicissim*, ait Dominus, *linquo mundum, & PROFICISCOR AD PATREM.* Ubi phrasis, *ire* seu *vadere ad Patrem*, vi oppositi notat, relicta visibili illa cum hominibus in terra conversatione, ingressum in divinam illam Patris gloriam & maiestatem, h.e. ut verbo dicam, exaltationem. Quae exaltatio, quia ambitu suo multa complectitur, nempe resurrectionem à mortuis, ascensum in caelos, & sessionem ad Dextram DEI, proba & vera etiam est interpretatio eorum, qui hac phrasi, *vado ad Patrem*, omnia simul comprehendi docent &c. B. Mentzer. Opp. To. I. p. 890. a.

5. Ex Joh. XVII. 11. *Ego ad Te venio*, ait Christus ad Patrem. Sensus est, Christum post passionis ignominiam in Patris gloriam mortem ingressurum, & visibili cum Apostolis conversatione, formaque servi deposita, plenam communicatam universalis potestatis usque ad Dextram Patris usurpaturum. Vid. B. G. in Explicat. cap. XVII. Joh. p. 115. sq.

XVI.

Observes apud Johannem, quod ea sibi similis Christus adaptaverit, quae plurimum valerent ad nos una conjungendos.

Prob.

I.

Sic *Lux* vocatur, Joh. I. c. VIII. &c. ut nos illuminet.

2. Sic *Sponsus* dicitur, Joh. III. 29. quia nos sibi arctissime copulavit. Vide pulchra apud Pelargum in Job. p. 35. b.

3. Sic *Panem Vitæ* se appellat, Joh. VI. v. 35. quem per fidem comedimus.

4. Ita *Viam* se vocat, Joh. XIV. v. 6. ut nos Ipsum per angusta ad augusta sequamur.

5. Ita *Vitem* se dicit, cap. XV. 1. cui nos per fidem, tanquam palmites, inserti sumus. ibid. v. 5.

O vinculum arctissimum! ô amorem calidissimum! Quid ergo nos ab Eo separet?

XVII.

Frequens hæc Christi formula apud Johannem occurrit: EGO SUM, qua, verum se esse Messiam, indicat.

Prob.

I.

Ita ad mulierem Samaritanam ait: *EGO SUM, qui loquor tecum*, Joh. IV. 26. Et observat Chrysostomus, Christum multo majus dogma huic mulieri revelasse, quam Nicodemo, aut Nathanaëli.

2. Ubi Judæi acriter cum ipso disputant, nosse volunt, quis sit? respondet ipsis: *EGO SUM Lux mundi*, Joh. VIII. 12. *EGO SUM qui testimonium perhibeo de me ipso*, v. 18. *Tunc cognoscetis, QUOD EGO SUM*, v. 28. *Nisi credideritis, QUOD EGO SUM, moriemini in peccatis vestris*, v. 24. *Antequam Abraham esset, EGO SUM*. v. 58.

3. Idem postea crebro repetit, ut: Joh. 7. 9. *EGO SUM janua ovium*. v. 11. *EGO SUM Pastor ille bonus*. conf. c. VI. 35. XI. 25. XIV. XV. 1. XII. 37.

4. Similiter Apoc. I. 8. *EGO SUM Alpha & Omega principium & finis*. v. 17. *EGO SUM primus & novissimus*.

B. Lutherus ad Joh. VIII. 5. In der Historie des Leydens Christi sollen wir am meisten Nutzen haben auf die Person / welcher Leyden beschrieben wird. - - Solches hat S. Johannes für andere Evangelisten fleißig angezeigt / und zuerst die Person so da leidet / gar eigentlich fürgebildet / daß auch jeder ander Evangelist sich also beflissen hat / die Person einzubilden / als S. Johannes. Aus welcher Ursache auch diß Wörtlein / *Ich bins* / von Johanne also so mit grossen Ernst angezogen. To. IV. Alter. f. 650. a.

Nota: Formula hæc Salvatoris piis in solatium vergit. Sic cum Dominus aliquando ad Apostolos, noctu navigantes, & orta tempestate trepidos, diceret: *EGO SUM*, non timere, protinus ita sunt animati, ut Petrus,

navi profiliens, super aquas Christo obviam processerit. Joh. VI. 20. coll. Matth. XIV. 27. sq. Vicissim vero infidelibus atque impiis hoc nomine, *EGO SUM*, nihil potest esse formidabilius, ut patet ex Joh. XVIII. 5. Namque cum cohors, à Sacerdotibus missa ad capiendum Christum, ex ipso audiret hanc voculam: *Ego sum*, mox abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Conf. B. Polyc. *Lyser. in Abrah.* p. 240. seq.

XVIII.

Observes apud Johannem, quod Christus suum, aut Patris erga nos affectum, ex affectu Patris erga ipsum suavissime declaret.

Prob.

I.

Sic Joh. X. 14. 15. *Ego cognosco mea*, singulari cum *ἑδούκῃ*, & *cognoscor à meis*, per veram fidem: *Sicut cognoscit me Pater, & Ego cognosco Patrem.* Ubi tamen per particulam *καὶ* non *equalitas*, sed *similitudo* ex parte aliqua innuitur, & sensus est, quod Christus suos intime cognoscat, uti à Patre cognoscitur, quæ divina est cognitio, & quia cum affectu dilectionis conjuncta est, divinum Christi erga nos amorem infert.

2. Ita Joh. XV. 9. *Sicut dilexit me Pater, sic dilexi vos.* Unde colligitur, quod Christus omnes vere credentes summo & ineffabili

amore prosequatur. Vid. egregia apud
Gerhard. ad h. l. Harmon. Ev. cap. CLXXV
f. m. 249. b.

3. Similiter Joh. XVII. 23. *Ego in ipsis, &
in me - - - & dilexisti ipsos, sicut me dilexi.*
conf. v. 26.

Observatio hæc B. Casp. Neumanni est in
rim & Thummim pag. 603. quam his ver-
explanat: Das ist was gewöhnliches bey
sto / allemahl / wenn Er sagen will / wie Er / oder
Himmlicher Vater gegen uns gesinnet sey / so spr
Er : Er stehe so mit uns / wie Er selbst mit
Himmlichen Vater / und sein Vater mit
Diß Gleichniß ist voller Liebe.

XIX.

*Ex indicio Johannis hoc in more positum habet
Christus, ut à rebus externis & corporalibus
quas tempus & locus offerebant, occasiones
sumeret docendi de spiritua-
libus mysteriis.*

Prob.

I.

Sic differens cum muliere Samaritana,
aquam haustum venerat, aquam spiritua-
quæ est Evangelium, in sermone suo
commendat, Joh. IV. 10. sqq. conf. & v. 32.

2. Sic turbas, panem terrenum desiderantem
ad panem spiritualem ac perpetuo manentem
revocat, Joh. VI. 26. sqq.

3. Sic, cum Judæos circa finem festi Tabernaculorum ex fonte Siloah aquas haurire videret, incipiebat de aqua, quæ est Spiritus sanctus, testari, c. VII. 37. 38. 39.

4. Ita Joh. XI. 25. ait Dominus, Lazarum resuscitaturus: *Ego sum resurrectio & vita.* Atque hac occasione demonstrat Marthæ divinam suam Naturam, & absolutam vivificandi *diva. μ. v.*

5. Ita cap. XII. 23. seqq. Christus, templo repurgato, insignem de fructu mortis suæ concionem instituit, ut, sublatis abusibus, verum templi usum statim ipso facto demonstraret. "Pulchra est observatio, ait B. Gerhard. Harmon. Evang. cap. CXLVII. ab init. quod, quemadmodum in prima repurgatione, quam Johannes c. II. v. 14. describit, de templo corporis sui fuerat concionatus, quod illud per mortem sit solvendum, per resurrectionem vero iterum erigendum, v. 19. ita quoque in hac secunda templi repurgatione de sua passione & morte, eandemque subsequutura resurrectione & glorificatione, auditoribus suis concionetur, *ut à typo ad anti-typum, à templo externo ac terreno ad templum spirituale corporis sui, in quo tota plenitudo Deitatis habitat σαματικῶς, Col. II. 9. eos deducat.*"

6. Ita in exitu Hierosolymitano, proxime ante passionem, vineas conspicens, occasionem inde sumebat Dominus, seipsum cum

V 4

Vite,

*Vite, Patrem cum Vinitore, & fideles cum Pal-
mite comparandi, Joh. XV. i. sqq. Sive dixeris,
Christum se cum fructuosa vite comparare,
per occasionem vini, post cœnæ finem bi-
bendi, qui fuit calix benedictionis, inter disci-
pulos distribuendus.*

Isaac. Casaubonus Observationem h. m. pro-
ponit: Fuit hæc Domino consuetudo, ut,
spiritualis doctrinæ arcana patefacturus, oc-
casionem ac velut ansam sermonum suorum
sumeret interdum ex aliqua rerum sensibili-
um similitudine. *Exercitt. ad Baron. p. 277. a.*

XX.

*Similiter observes apud Johannem, quod Chris-
tus ex factorum & miraculorum occasione ad
dogmata fidei inculcanda progrediatur.*

Prob.

I.

Ita Joh. V. post sanationem ægroti, ad pisci-
nam jacentis, Servator egregiam concio-
nem habet de operibus suis, atque inde, ve-
rum se esse Messiam, demonstrat.

2. Idem observes Joh. VI. peracto mira-
culo in tot hominibus, paucis panibus satu-
ratis.

3. Et Joh. IX. post cœci curationem ad pro-
lixam concionem digreditur Dominus.

Hinc recte observat *Flacius P. II. Clavis, Jo-
hannem* plerumque ideo narrare Christi mi-
racula

racula ac facta, ut inde sumtam ipsi dicendi occasionem esse, ostendat.

XXI.

Utilis est hac apud Johannem observatio, pulcherrimas conciones de summis & precipuis Articulis, qui ad doctrinam Evangelii propriam pertinent, Christum Hierosolymis habuisse.

Ἐξ Ἰερουσαλῶν.

§ 1.

Ita cum Servator primo anno in concione ad Nicodemum Hierosolymis docuisset, se esse non tantum filium hominis, sed & Filium DEI unigenitum, Joh. III. Jam secundo anno ibidem integram concionem instituit, de utraque Natura in sua Persona, de personali earum Unionem, & de usu hujus doctrinae, cap. V. VI. &c.

§ 2. Sine dubio autem hoc propterea factum, quia scriptum est: *De Zion exhibit Lcx, & Verbum ex Jerusalem.* Esa. II. 3. Mich. IV. 2. B. Chemnit. Harmon. Evang. cap. XLVI.

XXII.

Peculiaris apud Johannem phrasis est, eaque μυστηριώδης, qua Filius in sinu Patris esse dicitur, Joh. I. 18.

Υ 5

Prob.

Prob.

I.

Quia ita loquitur propter *eternam Filii à Patre generationem*. Sinus enim filiationis signum est atque Symbolum. Hinc filii à parentibus geniti, dicuntur esse in ipsorum sinu, quia parentes eos in sinu & gremio suo sæpius gestare solent. Sicut filii Machir, filii Menasse, nati dicuntur *in genibus*, Gen. L. 23. eo quod recens natos genibus & gremio susceperit, ac deliciarum causa in sinu gestarit. conf. omnino Num. XI. 12. Sic qui h. l. dicitur esse in sinu Patris Filius, eo ipso ex essentia Patris genitus insinuatur. Hinc & epitheton *Unigeniti* adjectum est, omnibusque aliis, vel creationis, vel adoptionis gratia Dei filiis hæc phrasis opposita. Sicut & Prov. VIII. 30. Filius DEI similitudine pueri, in conspectu parentis sui ludentis, figuratur.

2. Quia hac phrasi *arctissima Filii cum Patre cognatio* innuitur. Per τὸ *esse in sinu* denotatur in Scripturis τὸ ἀχώριστον, observante B. Camerario in Notat. figurar. N. T. ad h. l. Conf. Job. XIX. 27. *Hæc spes reposita est IN SINU MEO*. Innuitur igitur hac addita pericope, quod λόγος per incarnationem non fuerit à Patre separatus, sed Patri manserit arctissime unitus. *Ipsè in Patre, & Pater in ipso*, Joh. XIV. 9. per essentia identitatem mutuamque περιχώρισιν, tanquam גבר עמית, vir proximus Patri

Patri, ejusdemque naturæ, Zachar. XIII. 7.
 Conf. B. *Dorscheum*, phrasin Joanneam ex ipsis
 Textus visceribus declarantem, P. II. Theol.
 Zachar. p. 240.

3. Quia hæc loquendi ratio *intensissimam* in
 Divinis *dilectionem* notat. Quos olim intime
 & peculiariter amabant, illos convivaturi in
 sinu suo accumbere faciebant, ut ex Johannis
 exemplo patet, Joh. XIII. 23. Conf. & Luc.
 XVI. 22. 23. ubi *κόλπον τῆς Ἀβραάμ* commode
 exponas de sinu, in quo & Abraham, ceu Pa-
 ter credentium, recumbit, coll. Matth. VIII.
 11. Videtur autem ibi respicere morem, quo
 parentes liberos, mala perpeffos, in sinum
 suum tollunt, ut malorum eos oblivisci fa-
 ciant, & variis blandimentis consolentur,
 juxta B. *Seb. Schmid.* in Fascic. Disp. p. 888. seq.
 Et alias quoque sinus *amoris* symbolum est in
 Scripturis, unde uxor dicitur *mulier sinus*,
 Deut. XIII. 6. *γυνὴ τῆς κόλπης*, Sirac. IX. 1. pro
 uxore dilectissima, conf. Mich. VII. 5. & vi-
 cissim de viro, *in sinu uxoris* dormiente, Deut.
 XXVIII. 56. Quare, cum Filius Patri cœlesti
 sit unice charus, Joh. III. 35. inde in sinu Ejus
 esse dicitur.

4. Quia hæc phrasis *plenissimam omnium par-*
ticipationem infert. Sicut Christus ipse Esse su-
 um in sinu Patris explicat: *Omnia, quæ Pater*
habet, mea sunt. Joh. XVI. 15.

5. Quia denique *secretissimorum communica-*
tionem ostendit. Si quid enim arcanum ha-
 bemus,

bemus, illud *in sinu gestare* dicimur. Quia ergo Filius arcana Patris consilia novit, inde etiam dicitur esse in ipsius sinu. Quam quoque rationem ostendit Evangelista h. l. *DEUM nemo vidit unquam: Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit nobis.* Si solus Filius Patrem, quem nemo unquam vidit, manifestare potuit, consequens est, Eum adeo esse Patri conjunctum, ut secretissima Ejus habeat cognita atque perspecta. Vid. ulterius de hac phrasi B. Gerhard. Comment. in *Deuteron.* p. 821. seq. & *Pelarg.* in *Johann.* p. 13. b.

XXIII.

Ἀκριβεία Johannea est, qua Filio τὸ ἐξέρχεται, sancto autem Spiritui τὸ ἐκπορεύεται appropriatur.

Prob.

I.

Ita τὸ ἐξελεῖν de Filio usurpatur, Joh. VIII. 42. XIII. 3. XVI. 28. Ubi notandum, quod proprie ac principaliter per τὸ exire à Patre hoc intelligatur, quod Filius DEI à Patre suo cœlesti in hunc mundum ad peragendum opus redemptionis missus, veram naturam humanam assumeret, inque ea sese humiliaverit. Interim hic à Patre exitus & in mundum adventus præsupponit exitum à Patre per æternam ex ipsius substantia generationem, quia in Divinis Persona in tempore non

mit-

mittitur, nisi ab ea, à qua ab æterno emanat. Et convenit etiam hoc sensu τὸ ἐξέρχεται cum נשׁי Hebræorum, quod usitate de filiis adhibetur, eo quod egrediantur ex substantia Patrum per generationem, 2 Par. XXXII.

21. Sicut de Messia ipso adhibetur: *mozaotbau*, egressus s. exitus *Ejus à diebus æternitatis*, Mich. V. 2.

2. Ita Joh. XV. 26. adhibetur vocabulum ἐκπορεύεται, quod proprium est Spiritus sancti, ad characterem Ejus personalem designandum, quod Spiritus S. non sit creatus, nec genitus, sed ab æterno procedat. Sicut & Apoc. XXII. 1. ἐκπορεύσεως vocula ad describendam æternam Spiritus S. processione adhibetur, ubi *fluvijs purus aqua vivifica*, qui Spiritus sancti symbolum, dicitur ἐκπορεύμενος, egrediens ex throno DEI & Agni. conf. Joh. VII. 38.

3. Est & illa observatio non prætereunda, quod de missione Spiritus sancti temporali non usurpetur verbum ἐκπορεύεται, sed ἐλθόν, ubi Dominus ait: *Quando VENERIT Paracletus, quem Ego MITTAM vobis à Patre; & tum sequitur: Spiritus, qui à Patre EGREDI- TUR*, Joh. XV. 26. Ut ita his vocabulis Dominus æternam Spiritus S. processione à temporali Ejus missione luculenter distinguat. Vid. B. Chemnit. LL. Theol. P. I. fol. m. 103. b. B. Carpzov. Sen. Opp. posth. p. 591. & confer Disputt. Theol. Witteb. Tom. II. pag. 879. seq.

XXIV.

XXIV.

Johanni peculiaris est vox PARACLETI.

Prob.

I.

Ita Spiritus S. à Christo in solo valedictorio sermone appellatur quatuor vicibus, Joh. XIV. 16. 26. cap. XV. 26. c. XVI. 7.

2. Ita & Christus *Paracletus* dicitur, I Joh. II. v. 1.

3. Est autem vox prægnantissima, quæ vi etymologiæ suæ eum notat, qui alicui patrocinio suo succurrit, ejus causam & sententiam tuetur, sicque Advocatum agit. Conf. pluribus B. *Gerhard.* in Harmon. Evang. cap. CLXXVI.

4. Licet vero tam Filius, quam Spiritus S. Paracleti munere fungatur, distincta tamen utriusque manent beneficia. Aliter Filius dicitur *παρακαλεῖν*, verba sunt B. *Dannhaueri*, aliter Spiritus sanctus. Filius intercedit intercessione formali, *ιλαστικῆ* & mediatoriæ; Spiritus S. intercedit intercessione effectiva, s. applicatoriæ. In *Hodosoph.* p. 940. edit. recent. Conf. B. *Feurborn.* Opp. Theol. p. 1309. & *Phil. Melanch.* Explicat. Evangel. P. II. pag. 325. seq. Alias distingvunt quoque Theologi advocatiōnis officium ratione *causidicæ*, & *assistentiæ*, ita ut Christus sit Paracletus noster ratione utriusque, at Spiritus S. ratione tantum assistentiæ. Vid. B. *Carpzov.* Sen. Opp. posth. pag.

pag. 478. & B. Rappolt. Opp. Theol. Tom. I.
pag. 93.

O! ergo nos terque quaterque beatos, qui
& Christum Θεάνθρωπον, & Spiritum sanctum
habemus Advocatum.

XXV.

*Johannes est copiosus LIBERI ARBI-
TRII vastator.*

Explicatio.

§ 1.

Est hæc Megalandri nostri observatio, quam
h. m. explanat, in libro contra *Erasmum*,
Tom. III. *Jen. Lat.* fol. 233. a. "Quicquid Jo-
hannes de mundo dicit, de libero Arbitrio in-
telligitur, ut quod est præstantissimum in
homine. Igitur apud hunc Apostolum *mun-
dus non novit lucem veritatis*, cap. I. *Mundus odit
Christum & suos. Mundus non novit, neque videt
Spiritum sanctum. Mundus totus in maligno positus
est. Omne quod est in mundo, est concupiscentia car-
nis &c.*" Conf. To. III. Alt. f. 282. a.

§ 2. Similiter in Evangelio Johannis hujus-
modi loca occurrunt, ut: *Mundus non cognovit
Eum*, c. I. 10. Ubi B. Chemnit.: "Ostendit ita
tristem esse cœcitatem naturæ lapsæ, ut na-
turalibus viribus rationis non possit Chri-
stum agnoscere." Et cap. VIII. 23. Christus
ad Pharisæos: *Vos estis de mundo hoc*, ubi re-
spicit naturalem illam depravationem, quæ
per lapsum est ingressa &c. explicante B.
Polyc.

Polyc. Lysero Harmon. Evang. cap. CII. Conf. Joh. XV. 19. 1 Joh. IV. 5.

§ 3. Eodem sensu & de Carne loquitur Johannes, ut: c. III. 6. *Quicquid ex carne natum, caro est.* cap. VIII. 15. *Vos secundum carnem judicatis.* c. VI. 63. *Caro non prodest quicquam.* Itemque de Tenebris frequens ipsi sermo est Joh. I. c. III. 1 Joh. I. c. II. &c.

Ita scilicet naturalis nostra corruptio à Spiritu S. sedulo inculcatur, siquidem innata nobis est *Φιλαντία*, quæ facit, ut gravissimum & teterrimum illud damnum, quod ex Adæ lapsu provenit, non agnoscamus.

XXVI.

REGENERATIO nostra apud Johannem tribus Deitatis Personis sigillatim adscribitur.

Prob.

I.

Sic Regeneratio ad *Filium* refertur 1 Joh. II. 29. *Omnis, qui facit justitiam, ex illo natus est.* Ubi B. Seb. Schmidius urget Relativum *autem* Christus enim, tanquam Mediator noster, tam efficienter, quam meritorie, Regenerationem peragit.

2. Quia autem Regeneratio nostra ex Patre, per Filium, ideo Johannes & Patrem appellat, in relatione clariori ad filios, 1 Joh. III. 1. *Videte, qualem amorem nobis dederit PATER, ut FILII DEI vocemur.*

3. Ne

3. Nec minus Spiritui sancto opus Regenerationis attribuitur, Joh. III. 5. 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & SPIRITU &c.*

Scilicet Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa. Confer de Regeneratione & Tit. III. 5. 6. item de Justificatione nostra, I Cor. VI. II. de Prædestinatione, I Pet. I. 1. 2. Atque hæc solatii plena res est, quod tota SS. Trinitas ad perficiendam salutem nostram concurrat.

XXVII.

Johannes Scriptor plane Evangelicus est, qui Articulum de JUSTIFICATIONE per solam fidem imprimis urget.

Ex Jer. 15.

§ 1.

De veritate dicti testatur universum ejus Evangelium. Unde B. Lutherus ad Joh. VI. *Omne, quod mihi dedit Pater, venit ad me,* pulchre observat: Aus diesem Text höret und vernimmt man / daß S. Johannes am meisten den hohen und Haupt- Artickul unsere Christlichen Glaubens / nemlich Glauben an Christum treibet / daher wir denn auch Christen genennet werden. Sonst findet man in seinem Evangelio nicht viel Predigten von den 10. Geböthen / sondern das ist seine gröste Arbeit / daß er den hohen Artickel von der Gerechtigkeit des Glaubens wohl pflanzen / und den Leuten einbilden möge ; Denn wo der rein und unverfälscht bleibt / und feste bestehet / so hats nicht noth / aber so

Z

er

er liegt / so ist's umb uns all gethan / und sind denn nicht besser denn die Jüden / Heiden / Tartern und Surenen / ja wir sind so arg / als die Papisten. Und ist derhalben der Evangelist Johannes hochzupreisen daß er diesen Haupt-Artickel so fleißig treibet. Tom. V. Altenb. f. 638. b.

§ 2. Gemina his habet alibi, ut Tom. V. Altenb. fol. 672. a. Der Artickel von der Rechtfertigung ist der höchste / den S. Johannes als ein Meister insonderheit beschrieben hat. Man kan S. Johannes darum nicht gnugsam loben / daß er ihn so fleißig und klärlich gehandelt hat. Et fol. 677. a. Es ist S. Johannes mit seinem Evangelio dahin gericht / daß er den Artickel der Rechtfertigung der Welt ins Heilige bilden / und für die Augen setzen will. Adde fol. 664. a. Diesen Artickel handelt Johannes der Evangelist fürnemlich für den andern Evangelisten.

§ 3. Errant igitur, qui studium B. O. vitæ que sanctimoniam ceu τὸ πᾶν Christianismi inculcant; cum anima ejus fides justificata sit.

XXVIII.

*Plurima, eaque insignia FIDEI SALVIFICÆ
Synonyma apud Johannem inprimis
deprehendas.*

Prob.

I.

Ita simpliciter dicitur, *credere in Deum*, Joh. XIV. I. quæ phrasis, *credere in aliquem*, semper in N. T. de fide fiduciali & salvifica
usur-

usurpatur. Unde & locus Joh. II. 23. *Multi crediderunt in Nomen Ejus*, de salutari fide, sed temporaria tantum, ob cujus defectum futurum Christus cum illis familiariter conversari noluit; & Joh. XII. 42. *Multi Principum crediderunt in Eum*, sed propter Phariseos non confessi sunt, de imbecilli fide intelligendus est, notante B. Wilh. Lysero Disputatt. Exegett. in Johann. Disp. XIV. §. 6.

2. Specialius objectum fidei designatur, ubi dicimur *credere in Nomen Filii DEI*, Joh. III. 18. & Joh. V. 13. Ut enim *Nomen DEI* significat id, quod Deus in verbo de essentia & voluntate sua patefecit; sic *credere in Nomen Christi*, est, Christum fide ita intueri & amplecti, sicut Persona & Officium Ejus in promissione Evangelii nobis offertur. Unde hac phrasi totum veræ in Christum fidei mysterium *συντόμως* comprehenditur. Conf. Joh. XX. 31. & B. Gerhard. Disputatt. Theol. pag. 1330. seq.

3. Sic stylo Johanneo *Videre* idem est, ac credere; Joh. VI. 40. *Qui videt Filium, & credit in Eum*, ubi unum per alterum explicatur. c. VIII. 56. de Abrahamo, *vidente diem Christi*; ubi simplicissime, juxta B. Dorscheum, dicitur, Abrahamum vidisse Filii DEI diem in promissionibus, revelationibus, typis, imprimis eminentissimo illo Isaaci, in monte visionis oblato. Pentadec. p. 375. & fusius in Theol. Zachar. P. II. pag. 285. seq. Adde loca, c. XII. 44. 45.

1 Joh. III. 6. Ita præcedere debet notitia, per auditum verbi acquisita, quod est *ἰσχυρῶς*, antequam firma cordis fiducia Christus cum suo merito apprehendatur. Estque fides spiritualis & exactissimus quidam intuitus, quo cordis oculos in Christum unice dirigimus.

4. Cognatum huic est τὸ *cognoscere*, quod itidem fides salvifica innuitur, ut in loco illo classico, Joh. XVII. 3. *Hæc est vita aterna, ut COGNOSCANTE Te, solum verum Deum, & quem misisti, Jesum Christum.* Et 1 Joh. II. 3. *In hoc agnoscimus, quod COGNOVIMUS Eum, si præcepta Ejus servemus.* c. IV. 7. *Omnis, qui diligit, ex DEO natus est, & COGNOSCIT DEUM.* Intelligitur itaque viva DEI cognitio, ex qua fervidioris amoris affectus oriuntur, coll. Gal. V. 6.

5. Mandata DEI, aut, Verbum Christi servare, Johanni est, credere juxta B. Lutherum, Comm. posth. in 1 Joh. pag. 156. Sic Joh. VIII. 51. XIV. 21. 23. XV. 20. XVII. 6. coll. v. s. 1 Joh. II. 3. 5. III. 22. 23. V. 2. 3. Breviter ac nervose phrasin explicat B. Bernh. Zieglerus, Theologus Lipsiensis, Luthero *σὺν ἁλοῦ*, in peculi. Disp. super Joh. XIV. 23. habita anno 1549 ubi inter alia: "Servare sermonem non intelligatur νομιμῶς, de integra Legis implementatione, sicut intelligitur dictum illud Mosis. Maledictus, qui non manet in omnibus, quæ scripta sunt in Lege &c. sed, servare sermonem,

nem, est, esse custodem doctrinae fidelem, ut in Psalm. Beati immaculati in via &c. Estque sententia, omnes, qui audiunt, discunt, fide amplectuntur incorruptam Evangelii doctrinam, hi sunt membra verae Ecclesiae DEI, & cum habent vivam fidem & bonam conscientiam, sunt viva membra Ecclesiae. "Ad eundem modum B. Casp. Finck. in Annot. ad Dom. Judica, *Postill. Eccles. Academ.* "Describitur, ait, hac phrasi serium studium retinenda verae doctrinae, coll. Joh. VIII. 51. cum cap. V. 24. ut adeo fides sit auditi sermonis Christi in bono corde conservatio." Adde phrasin geminam, qua *sermo DEI* in illis *manere* dicitur, qui istum cordi infixum retinent, Joh. V. 38. ubi τὸ μένειν idem est, quod χωρεῖν, c. VIII. 37.

6. Similiter *facere voluntatem DEI*, 1 Joh. II. 17. est voluntas Evangelica, ut credamus & in fide ambulemus, coll. Joh. VI. 39. 40. B. Seb. Schmid. ad l. c.

7. *Recipere Christum*, apud Johannem est actus fidei justificantis formalis, Joh. I. 12. ubi phrasis statim explicatur per *credere in Nomen Christi*, add. v. 5. & 11. Nota, duobus vocabulis utitur, *παρέλαβον* & *ἔλαβον*. Et notum est, quod in communi lingua Graeca verbum *παραλαμβάνειν*, Demosthene explicante significet, id, quod ab alio offertur & traditur, ad se recipere. Hanc vero proprietatem & hoc officium, in promissione scilicet Evangelii

apprehendere & accipere Christum, & in Christo misericordiam DEI ad iustitiam & salutem, Scriptura non operibus, non charitati, non aliis virtutibus, sed soli fidei, tribuit. B. Chemnit. in Exam. Concil. Trid. P. I. fol. m. 162 a. Conf. B. Hæpfer. in Diss. de Actibus fidei iustif. pag. 9. Sic & Joh. XVII. 8. *Verba quæ dedisti mihi, ipsi ACCEPERUNT*, ελαβον, tanquam charum depositum, & sermonem, omni acceptione dignum, 1 Tim. I.

8. *Ambulare in luce*, 1 Joh. I. 7. est, in Christum credere. Johannes ipse optimus verborum suorum interpretes est. Postquam enim Joh. XII. 35. dictum: *Ambulate, dum lucem habetis, ut ne vos tenebræ comprehendant*; mox per iteratam, quæ Johanni consueta est, Exegesin, additur v. 36. 46. *Credite in lucem*. Quæ sententia ex vi contrariorum ulterius apparet, dum mentionem facit de *tenebris*, & *ambulatione in tenebris*, ubi tenebras intellectus potissimum indicari, iterum probatur ex stylo Joanneo, qui per *ambulare in tenebris*, incredulitatem intelligit, Joh. III. 19. XII. 35. 46. Ut ergo ad locum priorem redeamus, monstrat Apostolus viam, qua perveniri possit ad *mysticam cum DEO Unionem*, scilicet per *lucem fidei salvificæ*, quippe quæ contritionem, ceu tenebrarum carnalium remotionem, supponit, de qua v. 6. 8. 9. Unde B. Calovius Bibl. Illustr. in h. l. f. 1592. ait: "Qui ambulant in luce fidei salvificæ, Christum veram lucem ap-

apprehendentes per fidem, eos mundat sanguis &c. quæ ipsa est *justificatio*. " Vid. contra recentiores *Fanaticos* B. D. Neumann. in Disput. de *Emundatione sanguinis Christi justificata*, p. 6. 7. 8.

9. *Habere in se Testimonium DEI*, fidei salvificæ periphrasis est, 1 Joh. V. 10. Nimirum *Testimonium* apud Johannem sæpius doctrinam Evangelii notat, cujus summa comprehenditur seq. v. 11. *Et hoc est illud Testimonium, quod vitam æternam dedit nobis DEUS, & hæc vita in Filio Ejus est.* Jam itaque habere DEI Testimonium in seipso, est *primo*, illud in animum admittere, firmoque assensu recipere, sicut constat ex antithesi, v. 10. *qui non credit DEO, mendacem facit Eum*, eo quod aliud teneat in corde suo, quam quod Deus de Filio suo testatur. *Secundo* notatur fiducia, qua quis acquiescat in merito Christi, tanquam sibi oblato ad justitiam: id quod confirmat sequens Apostoli assertio, v. 12. *Qui habet Filium, scilicet ita, ut in Eum credat, habet vitam æternam.* Vid. B. Hæpfnerum, ex *συναφεία* Textus pluribus id monstrantem, Lib. de *Justificat.* p. 585. sq. Eodem quoque sensu fidelis dicitur accipere Testimonium Christi, Joh. III. 33.

10. Describitur fides per pastum animæ sive *manducationem & bibitionem spiritualem*; Joh. IV. 14. VI. 35. 51. sqq. ubi Christus turbas, panem desiderantes, ad rerum coelestium cupiditatem revocans, occasione hujus meta-

phoræ utitur verbo edendi & bibendi, pro
 verbo credendi; adeoque Christus hac me-
 taphora idem intelligit, quod antea simplici-
 ter dixit: *Qui credit in me, habet vitam eternam,*
 v. 47. conf. v. 40. Et valde commoda atque
 elegans hæc fidei delineatio est. Si quis
 enim cum fructu edere, & ad recreationem
 bibere velit, fames & sitis antecedit, necesse
 est: Sic fides est spiritualis animæ ὄρεξις, sive
ardens desiderium justitiæ & salutis in vulneri-
 bus Christi, Joh. VII. 37. Matth. V. 6. Sicut
 vero non satis est, cibum aut potum deside-
 rare, sed ore quoque idem sumendus est;
 ita porro ad fidem salvificam requiritur ap-
prehensio meriti Christi, in Verbo & Sacramentis
 oblatis, quod Johannes vocat, Christum reci-
 pere, cap. I. 12. Cibus aut potus, ubi sumtus,
 cum corpore humano unitur: similiter da-
 tur in fidei apprehensæ Christi justitiæ ap-
propriatio, tenax *adhæsiō*, arctissimaque *uniō*,
 Phil. III. 9. Gal. II. 20. Denique, ut cibus
 sumtus palato dulcis est & appetitum sedat;
 ita sequitur cordis fidelis suavis & accepta
quies in obedientia Christi, ut non timeat
 iram DEI &c. quæ est ipsissima fiducia. Est
 quatuor actus fidei justificantis, quatenus il-
 la justificat, à B. *Hæpfero* alibi requisiti.

II. Παρηγορία quoque egregium apud Jo-
 hannem fidei Synonymum est, I Joh. II. 28.
 c. III. 21. IV. 17 V. 14. Notissimum est vo-
 cabulum, ait B. *Chemnitius*, significans, sine
 metu

metu & trepidatione libere & dicere, & agere, sicut de verbo *παρρησιάζομαι* multa exant exempla. Et dulcissima est accommodatio ad fidem justificantem, quæ conscientia talem affert pacem cum DEO, ut non trepidet ad accusationem Legis, non terreatur indignitate propria, vel ignitis telis diaboli, nec fugiat Deum, sed quia certissimam habet fiduciam de charitate DEI erga se, libere accedit Deum &c. LL. Theol. P. II. f. m. 265. f. seq. a. conf. B. Seb. Schmid. Comm. in Ep. ad Hebr. p. 330. ubi, citato 1 Joh. V. 13. 14. inter alia: “ *Παρρησία* seu *confidentiloquentia* apud Deum, non est ipse actus confidenter loquendi, in iudicio & in precibus; sed est illud, in animo seu corde hominis habitans, quod facit hominem confidenter loqui in iudicio & in precibus: quod certe est ipsissima cordis fiducia. “

12. Fides apud Johannem innuitur per *Tractum ad Patrem*, Joh. VI. 44. qui non fit irresistibiliter & per violentiam, sed ordinate. Atque notatur hac *Tractus* voce tum *impotentia nostra naturalis*, veniendi ad Deum, tum *repugnantia originalis*, cum vocamur, ut tractione hac repugnantia illa naturalis per gratiam DEI prævenientem cohibeatur, nosque ex natura repugnantibus non repugnantes efficiamur. Vid. B. Calov. Bibl. Illustr. N. T. ad h. l. f. 745.

Z 5

13. Fi-

13. Fides apud Iohannem cum *signaculo* confertur, Ioh. III. 33. Sicut Deus Pater dicitur *obsignasse Filium suum*, i. e. indubitatis signis confirmatoriis demonstrasse, ut Salvatorem mundi, ex quibus ceu nota sigillari agnosceretur, Ioh. VI. 27. ita vicissim fidelis *obsignat*, quod Deus verax sit, i. e. per fidem, quasi sigillum impressum, notitiam suam firmiter *obsignat*: Siquidem, de quibus certi sumus, ea *obsignamus*, & in *obsignatis* facile acquiescimus. Et hæc natura & ingenium fidei salvificæ, ut, quando Deus per Spiritum sanctum fidem accendit, mentes hominum ab una parte Spiritus S. verbo & sacramentis *obsignat* & confirmat, 2 Cor. I. 22. Eph. I. 13. ab altera parte homo, propter internam Spiritus S. per Verbum & Sacramenta *obsignationem*, fide *obsignet*, Deum esse veracem, Ioh. V. 0. Uti phrasin egregie explicat B. Wilh. Lyserus in Disputt. Exeg. in Joh. Disp. III. § 55. Confer de *obsignatione fidelium* B. Hæpfer. de *Justificat.* p. 598. sq. & 629.

14. *Ad Christum venire*, est, in Eum credere, Joh. VI. 35. 44. & cap. V. 39. 40. Ubi & simul principium innuitur, unde fides oriatur, nimirum ex scrutinio Scripturarum. Venimus fide ad Jesum, ait B. Brentius, Homil. in Joh. f. m. 255. cum credimus Evangelio Ejus, quod ipse sit verus Messias, seu Christus, Filius DEI, quod propter ipsum Deus nobis faveat, remittat nobis peccata, & adoptet nos in filios

filios ac hæredes coelestium suorum bonorum.

15. Similiter, *Christum sequi*, Johanni est, in Eum credere: c. VIII. 12. (coll. cap. XII. 46.) quem locum B. *Ostander* ita παραφράζει: "Qui sequitur me, h. e. qui crediderit meis verbis, & omnem suam in Me Redemptorem fiduciam collocaverit; is neque à via salutis aberrabit, neque in tenebras exteriores conjicietur: sed per fidem habebit secum tale lumen, quod eum perducet ad lucem & lætitiã coelestem & æternam."

16. Nec minus apud Johannem fides innuitur per *injectionem in Christum*, Joh. XV. 4. 5. Fideles dicuntur *in Christo esse*, 1 Joh. II. 5. 6. cap. III. 24. c. V. 20. Sumus nempe in Filio, corpori Ejus mystico per fidem inserti, juxta B. *Seb. Schmid*. Dicuntur *habere Filium DEI*, 1 Joh. V. 12. 13. scilicet per fidem.

XXIX.

Stylus Joanneus à reliquorum dicendi genere manifestis indiciis distinguitur.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Sic B. *Glassius* septem characteres notat, quibus stylus Johannis dignosci ac dijudicari queat:

1. Quod sæpe adhibeat *exegeses eorum*, quæ obscurius dicta fuerunt.

2. Quod

XXXI.

NEGATIVÆ Orationes apud Johannem sapienter non simpliciter negant, sed secundum quid, aut ex hypothese & opinione eorum, cum quibus agitur.

Prob.

I.

Joh. I. 21. ubi Iohannes Baptista negat, se *Esaiam, vel Prophetam esse*; scilicet talem aut eo modo, quem volebant, & de quo querebant Iudæi.

2. Ioh. IX. 3. *Neque hic peccavit, neque parentes*; non, quod ab omni peccato immunes fuerint; sed quod peccando præ aliis hominibus hanc calamitatem non meruerint.

3. Ioh. XI. 14. *Lazari morbus non est ad mortem*, coll. v. 14.

4. Sic cap. XIV. 10. Christus ad Philippum: *Annon credis, quod Ego in Patre, & Pater in Me loquitur Verba, quæ Ego loquor vobis, à Meipso, i. e. seorsim ac separatim à Patre, non loquor.*

5. Cap. XVI. 26. *Non dico vobis, Me rogaturum Patrem pro vobis*, ait Christus ad discipulos. Et sensus est, se non solum, sed discipulos simul oraturos esse. Male igitur & *ἀλόγως* ex Christi verbis inferunt Photiniani, Christum pro nobis vere & proprie non intercedere. Nec obstat, quod Christus addit, *Patrem amare nos*; Patris enim amor & Christi

inter-

intercessio non sunt opposita. Vid. B. Ger-
hardi Explicat. Elenct. Evangel. Domin. p. 848.
& B. Casp. Finck. Canon. Theolog. Cent. III.
can. 39.

6. Similiter cap. XVII. 9, ait Servator: *Non
pro mundo rogo*, scilicet hoc tempore, nunc &
in hac oratione speciali, hoc modo ac fine.
Orat enim pro suis fidelibus, ut in agnita ve-
ritate & concordia serventur, orat, ut Pater
illos amet: quomodo vero sic oraret pro ido-
lolaris, pro rebellibus? ut breviter explicat
B. Dannbauerus in *Hodosoph.* p. m. 721. Distin-
guendum itaque inter duplicem Christi Me-
diatoris intercessionem, una est *generalis*, quæ
pro toto mundo fit, ut convertatur ad fidem:
altera autem *specialis*, qua Christus pro solis
vere credentibus orat, ut in fide conserven-
tur. Et fundatur hæc distinctio in v. 20. 21.
ubi mentem suam explanat Dominus, quod
non tantum pro credentibus, sed & pro cre-
dituris oret. Adeoque *Calviniani* in hoc lo-
co frustra pro suo Particularismo patrocini-
um quærunt. conf. B. Æg. Hunn. Opp. To. I.
§. 790. & B. Mentzer, Tom. I, Giessens. Disp.
XV. § 178.

XXXII.

*Joannem est, τὸ non POSSE, pro
NOLLE usurpare.*

Prob.

I.

Sic, dicente Christo: *Non possum à meipso fa-
cere*

cere quicquam, Ioh. V. 30. sensus est: Nolo ex meipso facere quicquam. Immediate enim sequitur: Non quero voluntatem meam, sed voluntatem Ejus, qui misit Me, Patris.

2. Sic Christus ad Iudæos: *Non potestis audire sermonem meum, Ioh. VIII. 41.* Recte B. Nisus ad h. l. "Phrasis, & δὲν αὐτῶν quam facillime pro ratione materiæ de iis dicitur, quorum animus est prorsus alienus à re facienda, quam alioqui exequi potuissent, si voluissent. - - Sic h. l. & δὲν αὐτῶν, idem est, ac *non vultis* (audire sermonem meum), potestis equidem, dummodo spiritu meo vos duci pateremini."

3. Sic Ioh. XII. 39. *Non poterant credere, qui rursus dixit Esaias &c.* Scilicet Iudæi non potuerunt credere, non *ex defectu gratiæ*, sed *ex mera malitia*, qua restiterunt Spiritui sancto. Adeoque juxta *Cyrillum, Lib. IX. in Joh. c. X.* non potuerunt credere, idem est, quod noluerunt credere. Vide locum hunc adversus strophas *Calvin.* solide vindicantem *B. Varenium in Breviario Theol. p. 177. sqq.*

4. Sic I Ioh. III. 9. *Non potest peccare, qui a DEO natus est, i. e. averfatur peccatum, nec illud vult.*

Tot nimirum loci difficiles ex uno idiomatismo Ioanneo, probe cognito, ad Analogiam fidei revocari possunt.

XXXIII.

Idiotismus Joanneus est, rem magni momenti per affirmationem & contrarii remotionem asserere.

Prob.

I.

Sic cap. I. 3. Divinitatem λόγος ita adstruit: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.*

2. Sic cap. I. 20. *Confessus est, & non negavit, & confessus est.* Ubi B. Chemnitius: "Repetitiones & antitheta usitata sunt huic Evangelista, & hoc loco non sunt otiosa. Significatur enim illa repetitione, 1) cum multos animos opinio illa occupasset, quasi Iohannes esset Messias, quod diligenter, serio, multis verbis & sæpius opinionem illam removerit, 2) Significatur libertas seu παρρησία confessionis, quod non territus Legatorum auctoritate & potentia. 3) Significatur constantia." &c.

3. Sic cap. III. 16. 17. 18. *Ut omnis, qui credit in Eum, non pereat, sed habeat vitam æternam, &c.*

4. Sic I Joh. I. 5. *Deus lux est, & tenebræ in Ipso non sunt ullæ.* Adde ibid. v. 6. 8. 9. 10. cap. II. 10. 11. cap. III. 14. c. IV. 2. 3. & plura antitheseos exempla.

Ita, quod alii pro Tautologia venditant, nobis elegantia Scriptoris sacri est, & ad sermonis δεινότητι merito refertur.

A 2

XXXIV.

XXXIV.

*Multæ admodum apud Johannem REPE-
TITIONES ejusdem rei occurrunt.*

Prob.

I.

Ita Joh. I. 2. repetitur, quod jam v. 1. dictum
erat: *Hoc Verbum erat in PRINCIPIO apud
Deum*, indicio, illud ἐν ἀρχῇ addendum etiam
reliquis clausulis.

2. Ita quod Ioh. III. 15. dicitur: *Ut omnis,
qui credit in Eum, non pereat, sed habeat vitam æter-
nam*; statim repetitur v. 16.

3. Ita aliquando, præsertim in conten-
tione, sæpius eadem sententia paulum varia-
tis verbis apud Johannem iteratur. Ut Joh.
VI. Christus *septies* repetit, se vere esse panem
vitæ, & unicum mundi Salvatorem.

4. Ita Christus in oratione sua προαγαμία
repetit *tribus vicibus* de sua & Patris unitate,
itemque fidelium inter se, Joh. XVII. 21, 22, 23.

5. Sic I Joh. I. 8. *Si dixerimus, quod peccatum
non habemus &c.* mutatis paulum verbis repe-
titur v. 10. conf. c. II. 9. 10. &c.

Hoc stylo Johannis congruit, ait B. Luth-
rus, ut bis ac ter, quod salutare est, repetat, ut
scilicet sincere credamus & diligamus.
Comment. posth. in I Joh. Epist. pag. 52. in
Nimirum non odiosa est nec otiosa, aut tavi-
tologica hæc repetitio; sed γλυκὺ χῆμα,
quod tum gravitati, tum perspicuitati ser-
monis

monis infervit, juxta B. Sonntag. in Hecdec.
pag. 37.

XXXV.

*Johanni familiaris subjecti & predicati
trajectio est.*

Prob.

I.

Joh. I. 1. *Et DEus erat illud Verbum, i. e. illud
Verbum erat DEus. De isto enim subje-*
cto & reliqua dicuntur.

2. Joh. IV. 24. *Spiritus est DEus, i. e. DEus est
Spiritus.*

3. Joh. XIV. 23. *Si quis diligit Me, sermonem
meum servabit, ubi sensus: Quicumque sermo-*
nem meum servat, i. e. in Me credit, is dili-
get Me. conf. v. 21.

4. Cap. XIX. 35. *Et, qui vidit, testimonium per-*
hibuit, i. e. & qui testimonium perhibuit, ille
hoc vidit. conf. B. Glass. in Logica S. p. 9.

Multum fane ad sensum Spiritus sancti
assequendum facit, si *prædicatum* inter & sub-
jectum rite dignoscere noris. Conf. B. Dann-
bauer. Hermen. S. p. 57. & B. Stolberg. de Sol-
ecism. p. 260.

XXXVI.

Johannes vocabulis abstractis pro concretis insi-
gni cum emphasi crebro utitur.

Prob.

I.

Ita Joh. III. 6. *carnem* vocat hominem, qualis
est

est ex prima nativitate per parentes, in corpore & anima, in omnibus potentiis & virtutibus peccato corruptus & depravatus.

2. Ita Christus *via, veritas & vita* in abstracto dicitur, Job. XIV. 6. item *resurrectio & vita* cap. XI. 25. Quæ abstracta prædicatio proprie de nudo homine in Scriptura nunquam adhibetur, nec adhiberi potest.

3. Ita verbum DEI dicitur *veritas*, i. e. verissimum, c. XVII. 17.

4. Ita Deus *Lux* dicitur abstractive, 1 Joh. I. Amor, c. IV. 16.

XXXVII.

Enunciatio apud Johannem sæpius non FORMALITER, sed CAUSALITER accipienda est.

Prob.

I.

Sic Joh. III. 19. *Hoc est judicium*, i. e. causa judicii, quod lux venit in mundum &c.

2. Sic Joh. XI. 25. Christus ait: *Ego sum resurrectio & vita*, i. e. causa utriusque. 1 Joh. V. 20.

3. Sic Joh. XII. 50. *Præceptum Ejus vita æterna est*, i. e. causa vitæ æternæ.

4. Similiter in sensu causali sumendum Io. XVII. 3. *Hæc est vita æterna*, i. e. hoc producit vitam æternam, ut cognoscant Te &c. Sicut dicimus: Præsentia solis est dies, non formaliter, sed causaliter,

5. Et i Ioh. V. 4. *Hec est victoria, qua vicit mundum, fides nostra, i. e. medium, quo &c.*

XXXVIII.

Johanni ANTANACLASIS usitata est.

Prob.

I.

Joh. I. 10. *Erat in mundo, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognovit. Ubi mundus priori loco totam rerum universitatem notat; posteriori vero homines infideles.*

2. Ioh. II. 23. 24. *Multi crediderunt in Nomen Ejus: Ipse autem Jesus seipsum iis non credebat. Dulcissima est mutua illa relatio, B. Chemnitius ait, quam Evangelista hac phrasi describit: Nos fide credimus Deo salutem corporis & animæ; & Deus vicissim nobis se credit totum, cum omnibus suis cœlestibus bonis.*

3. Joh. IV. 31. 32. *Edere cibum primo proprie accipitur à discipulis; deinde metaphorice à Christo, pro, voluntatem Patris cœlestis promte exsequi. conf. ibidem v. 10. de aqua, in colloquio cum muliere Samaritana.*

XXXIX.

Johannes crebro Mosaizat: &, cum ipse Prophetæ esset, Prophetis subinde Phrasibus utitur.

A a 3

Prob.

Prob. prius:

I.

Ita Johannes eadem voce Evangelium sum-
 inchoat, qua Moses suam Genesin: **PRINCIPIO** erat Verbum. Joh. I. 1. Et, quem
 admodum Moses per integrum caput testi-
 tur, omnia per τὸ *Dicere* seu *Verbum DEI* crea-
 ta esse; Sic Johannes idem quoque affir-
 mat, v. 3.

2. Ita apud Johannem comparatio datur
 inter *Φωτισμὸν primæ creationis*, Gen. I. 2. 3.
Φωτισμὸν Redemptionis, seu præconii Evangelii
LUX illa in TENEBRIS lucet, Joh. I. 5. 9.

3. Ita visio *scalæ Jacobææ* ad Christum, vel
 Antitypum, applicatur, c. I. 52.

4. Similiter typus *serpentis aeni*, in deserto
 erecti, de Christo explicatur, c. III. 14. 15. *Manna*, in deserto datum, itidem de Christo
 pane illo vitæ, cap. VI. 32. 33. diserte expli-
 nitur. &c.

5. Ita Christus *ἱλασμός* dicitur 1 Joh. II.
 non tam allusione ad operculum Arcæ, quam
 ad sacrificia propitiatoria: id quod sangui-
 nis & καθαρισμὸς mentio in præced. conti-
 mat.

Prob. posterius:

I. Ita more Prophetico, Esa. IX. 2. c.
 LX. 1. Mal. IV. 2. Christum ut *Lumen* ce-
 brat, Joh. I. 9. cap. III. 19. c. VIII. 12. c. IX.
 c. XII. 46. item, ut *Pastorem*, Joh. X. 11.

coll. Ps. XXIII. 1. Esa. XL. 11. Ezech XXXIV. 11. Mich. V. 4. cap. VII. 14. Ut *Agnum*, Joh. I. 29. & alias, coll. Esa. LIII. 7.

2. Ita Johannes Spiritum sanctum *χρῖσμα* vocat, I Joh. II. 20. 27. quæ itidem ratio loquendi Prophetica est. Prophetæ enim, quo fervebant *ἀλληγορίας* studio, *oleum sanctum*, itemque *oleum lætitiæ*, appellabant illam gratiæ Spiritus sancti ubertatem, quæ & Regibus, & Prophetis, & Sacerdotibus recens initiatis impertiebatur, Esa. LXI. 1. Am. VI. 6. Ps. XLV. 8. LXXXIX. 21. it. Ps. XXIII. 5. 6. conf. B. D. Neumanni Program. p. 197. Quod vero apud Iohannem l. c. additur: *Unctionem habetis A SANCTO ILLO*, hac locutione iterum ad Mosen respicit. Quemadmodum enim è sanctuario & tentorio petebatur oleum ad unguendos Sacerdotes & Reges, Ex. XXIX. & XXX. it. I Reg. I. 39.; ita *Sanctus sanctorum*, qui cœleste sanctuarium ingressus est, nos sancti sui Spiritus & salutarium Ejus beneficiorum participes facit; observante B. Æg. Strauchio in Disp. de *spirituali fidelium unctione*, § 15.

3. Similiter dona Spiritus sancti cum Aqua conferuntur, Ioh. VII. 38. Apoc. VII. 17. XXI. 6. XXII. 1. quod Propheticum est, Esa. XLIV. 3. Ioël. II. 27. 28. Zach. XII. 10. Conf. B. Dorsch, P. II. *Theol. Zachar.* p. 220. seq.

4. Ita Aphorismus Ioanneus est: *Sanguis Jesu Christi, Filii DEI, emundat nos ab omni peccato,*

10, 1 Ioh. I. 7. conf. Apoc. I. 5. c. VII. 14. ubi fideles dicuntur *loti sanguine Christi*: quæ loquendi ratio itidem ex Prophetis desumpta est, Esa. I. 16. ser. IV. 14. Zach. XIII. 1. Ps. LI. 4. conf. B. Schnepf. in Esa. fol. 27.

5. Sic loquitur *de extrema hora*, 1 Ioh. II. 18. qua tempus N. T. indigitat, ex consuetudine Prophetarum, qui illud *extremam diem* vocant, Esa. II. 2. Hof. III. 5. &c. Alias B. D. Fechtius in pecul. Disput. horam extremam apud Iohannem explicat de imminente *παροληθρία* Republicæ Iudaicæ.

6. Sic *inscriptionis in librum vitæ* meminit, Apocal. III. 5. cap. XIII. 8. c. XXI. 27. quæ phrasibus Prophetis consueta est, Esa. IV. 3. Dan. XII. 1. Quid plura? Integra sane *Apocalypsis* Prophetis abundat phrasibus, ceu id fusius ostendit B. Cluverus in Prolegom. f. 17. 18.

In his adeo V. & N. T. harmoniam non solum quoad res, sed & ipsos loquendi modos luculenter deprehendas.

XL.

Nec minus Johannes sæpe chaldaizat, atque loquendi formulas ex Targumim desumit.

Prob.

I.

Quia illud *מִימְרָא דֵי יְיָ*, quod in Targumim frequentissimum, Iohannes expressit, ubi Filium DEI *λόγον* vocat, c. I. 1. 14. 1 Ioh. I. 1. 2. Qui

2. Quia idem *schochinta*, celebratissimum, si quod aliud, in Targumim vocabulum, & maximorum mysteriorum symbolum, qua formale & materiale retinet, ubi *σκηνώσεως* Christi meminit Joh. I. 14. Apoc. VII. 15. cap. XXI. 3. tum ratione visibilis Ejus in terra conversationis, tum ratione mysticæ in Ecclesia & cœtibus credentium inhabitationis. Confer de *כש* Hebræorum, Zach. II. 10. & B. Varen. in *Esa.* P. I. p. 78. sqq. edit. recent.

3. Quia Joh. I. 5. *Tenebra lucem non comprehenderunt*, videtur obversatus fuisse Iohannis, sæpe chaldaïssantis, animo Chaldaeus lepos, qui Græce reddi non potest; Illis enim *כב* cabhal est, *καταλαμβάνειν*, *כב* cebhel vero *σκωτία*, observante Alex. Moro Not. in Nov. Fœdus, p. 75. edit. Fabric. qui & p. 85. notat, Johannem in voce *παράκλητος* chaldaïssare. Occurrit enim apud Paraphrasten Chaldaicum, à Græcis mutuo sumta.

4. Quia Joh. XII. 41. mentio fit *Gloria Jesu Christi*, quæ manifestata fuerit Esaiæ, cap. VI. Confer ibi Targum *Jonathæ*, & statim v. 1. occurret *יקרא ריי* seu Gloria Jehovah.

5. Quia in Paraphrasibus Chaldaicis frequens sermo est *de morte secunda*, ut in benedictione Rubenis, Devt. XXXIII. tum ad *Esa.* XXII. 14. & alias. Inde phrasin mutuatur Johannes, ubi *mortis secunda* expresse meminit, Apoc. XX. 6. 14. c. XXI. 8. Quomodo etiam Joh. VIII. 51. explicandum est, quando Salva-

tor de homine credente dicit: *Non videbit mortem in eternum.* conf. cap. XI. 26. B. Varen. in Genes. p. 134. & in *Esa.* p. 74.

Ita phraseologia, in vetusta Judæorum schola usitata, in N. T. Scripturam translata sunt.

XLI.

Johannes Scriptor ANTI-PLATONICUS est.

Prob.

I.

Ita Platonici omnibus hominibus *lucem* tribuebant *insitam*: at Johannes uni Christo hanc gloriam venditat, Joh. I. 4. 9. Conf. Dn. D. Deyling. P. II. *Observ. S.* p. 307.

2. Ita cap. I. 13. rejicit *Regenerationem Platonianam*, qua ex propria voluntate & factis illis sribus hominem in Deorum numerum referri posse, statuebatur.

3. Ita soli Christo *πλήρωμα* tribuit, cap. I. 14. 16. contra *Platonicos*. Sicut & Paulus ideo monet, ut *caveamus nobis à Philosophia*: quoniam in illo (Christo) *inhabitat omnis plenitudo, πλήρωμα Deitatis corporaliter.* Col. II. 8. 9. Vid. hoc egregie monstratum à B. D. Neumanno in *Disp. de Ἀποθεώσει Fanaticorum*, § 14.

4. Unde per se patet, Johannem vocabulum *λόγος* non ex lacunis *Platoniorum*, sed ex Scripturis V. T. desūmsisse. Vid. B. Stolberg *Disp. de λόγῳ Platonico*, Tractatui ejus de *Solismis N. T.* subjunctam, p. 213. sq. Dn. Eckhart

Technicam S. p. 109. sq. & Pelargi Comment. in
Job. pag. 8.

XLII.

*Johannes quandoque silet nonnulla, quæ tamen
dicta fuisse, postea fatetur ipse.*

Prob.

I.

Sic Joh. VI. 36. Christus ait: *Dixi vobis, quod
vidistis Me, & non creditis. Sed ubi & quan-
do id signate dixerit Servator, nusquam ex-
pressum est.*

2. Sic Joh. XI. 28. ad Mariam inquit Mar-
tha: *Magister adest, & vocat te; cum tamen de
hac vocatione antea nulla fuerit mentio
facta.*

3. Sic v. 40. Christus ait: *Nonne dixi tibi,
quod si credideris, videbis Gloriam DEI, i.e. glorio-
sam Lazari resuscitationem: sed tamen, ubi
& quando dixerit Christus, non allegavit Io-
hannes.*

XLIII.

*Sic & Johannes in more habet, ut antecedentia
& causas taceat, & consequentia saltem atque
effectus narret: aut vice versa.*

Prob.

I.

Sic Joh. I. 19. 20. Iudæi misisse dicuntur Le-
gatos ad Iohannem Baptistam, ubi ex re-
spon-

sponsione Baptistæ: *Non sum ego Christus*, colligitur, Iudæos interrogasse eum: *Tunc ei Messias?*

2. Sic Christus hisce verbis Nicodemo respondens introducitur: *Amen, Amen, dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex &c.* Ioh. III. 3. Quæ verba nihil faciunt ad præfationem, qua usus erat Nicodemus; sed sine dubio satisfaciunt quæstioni, ab ipso propositæ, de ratione consequendi salutem æternam, quæ cum in narratione suppressa fuerit, ex responso intelligenda est.

3. Sic Joh. XII. 14. Christus dicitur *INVENISSE asellum, & super illum sedisse*; unde iterum colligas, quæsitum fuisse hoc animal, uti id supplet *Matthæus*, cap. XXI. 2. *Conf. Ioh. I. 43.*

XLIV.

Mos est sancto Iohanni, nomen suum reticere, & in tertia persona de seipso loqui.

Prob.

I.

Joh. I. 37, ubi duo Baptistæ discipuli Christum secuti leguntur, qui ipsum pro Messia agnoverunt. Unus est *Andreas*, v. 40. Alterius vero nomen non exprimitur. Sunt, qui existiment, ait B. *Chemnitius* *Harmon. Evang. cap. XXIII. fin.* ipsum Johannem Evangelistam fuisse, qui nomen suum non solet exprimere. Et conjectura non levis est &c.

2 Ioh.

2. Ioh. XIII. 23. *Erat accumbens unus discipulo-
rum Ejus in sinu JEsu, quem amabat JEsus. Ad
quem locum B. Wilh. Lyserus: "Evangelista
Johannes hoc loco & alibi, magna quæ-
dam de se scripturus, præ modestia sibi pro-
pria, nomen suum conticet, certa quadam
circumlocutione se designans. Conf. cap.
XIX. 26. c. XX. 2. c. XXI. 20."*

3. Cap. XIX. 35. de aqua & sanguine, ex a-
perto Christi latere fluente: *Et qui vidit, testa-
tus est, & verum ejus est testimonium. Ubi Johan-
nes seipsum innuit, coll. v. 26.*

4. Similiter cap. XXI. 24. *His est discipulus,
qui testatur de his, & scripsit hæc &c. Quo ipso
Johannes historiam suam Evangelicam ob-
signat.*

Scilicet Johannes se ideo, testante *Cyrillo*,
aperte nominare noluit, ut vanæ gloriæ exi-
stimationem, ceu rem quandam minus san-
ctam, & summum morbum, à se depelleret.
conf. *B. Casp. Sagittar. in Harmon. Histor. Pass.*
pag. 1084.

XLV.

*Johannes formula illa: SICUT SCRIPTUM
EST, sæpe utitur, quando ad plura simul V. T.
oracula nos remittit.*

Prob.

I.

Joh. VI. 31. *Patres nostri Manna comederunt in
deserto, SICUTI EST SCRIPTUM: Panem è
caelo*

caelo dedit ipsis comedendum. Ubi simul respicitur ad Exod. XVI, 4. 14. Num. XI. 7. Psalm. LXXVIII. 24.

2. Ibidem v. 45. *EST SCRIPTUM IN PROPHETIS: Et erunt omnes docti à DEO.* Quod extat Esa. LIV. 13. Jer. XXXI. 34. Nota hic obiter contra *Fanaticos: Doctum esse à DEO*, ne utiquam immediatam infert illuminationem, Nam & Thessalonicenses dicuntur *ἑορδιδουσαν*, 1 Thess. IV. 9. & tamen erant instituti ab Apostolo per verbum prædicatum, Act. XVII. 11. Rationem appellationis reddit Apostolus 1 Thess. II. 13. quia scilicet sermonem prædicatum acceperint *ut DEI Verbum*, Est nempe phrasis illa Prophetica, & uberiolem illuminationem, sub statu N. T. futuram, indigitat. Quid multa? Christus ipse l. c. phrasin interpretatur, quando ita pergit: *Omnis ergo, qui audivit à Patre, & didicit*, scilicet Verbum, quod Ego loquor, v. 63. *ille venit ad Me.* Itaque à DEO doctum esse, & Verbum DEI audire, apud Johannem *ἀντίστοφα* sunt.

3. Joh. XII. 14. 15. *Sicut scriptum est: Noli timere, filia Zion: Ecce Rex tuus venit &c.* Ubi prima particula, *Noli timere*, petita est ex Esa. XL. 9. cap. XLIV. 1. 2. Zeph. III. 16. quia terrores, in conscientia propter peccata & sensum iræ divinæ obortos, Evangelista piis Israelitis eximere voluit. Altera particula: *Ecce Rex tuus venit &c.* ex Zach. IX. 9. desumpta est.

4. Addo

4. Addo c. VII. 38. *Qui credit in Me, sicut dicit Scriptura &c. Ubi ad universam V. T. Scripturam amandat Salvator, variis in locis monstrantem, qua fide Messias amplectendus sit, e. g. Esa. XXVIII. 16. Hab. II. 4. Conf. B. Gerhard. in Harmon. Evang. cap. CXLIV.*

XLVI.

DEUM DILIGERE, & MANDATA EJUS SERVARE, apud Johannem crebro conjunguntur.

Prob.

I.

Ex Joh. XIV. 15. ubi Christus ad discipulos: *Si diligitis Me, praecepta mea servate. ib. v. 21. Qui habet praecepta mea, & servat illa, is est, qui diligit Me.*

2. Ex Joh. XV. 10. *Si praecepta mea servaveritis, manebitis in amore meo; sicut Ego praecepta Patris mei servavi, & maneo in ipsius amore.*

3. Ex 1 Joh. V. 3. *Hec est dilectio DEI, ut praecepta Ejus servemus. Conf. v. 2.*

Ufus hujus observationis per se patet. Namque mandata DEI servare, Johanni est, credere, ut supra jam dictum. Fides igitur cum beneficia DEI, in Christo nobis exhibita, cognoscit & amplectitur, non potest non sincera DEI dilectio inde oriri. Adeo fides & charitas indivulse inter se connexa sunt. Conf. 1 Joh. IV. 19.

XLVII.

XLVII.

Johannes per *DILECTIONEM DEI* activam
haud raro remissionem peccatorum & re-
conciliationem nostram significat.

Explicatio.

§ 1.

Est hæc *Phil. Melanchthonis* observatio in Ex-
plicat. Evangel. P. II. pag. 883. quam hic
verbis edisserit: "Johannes passim in Evan-
gelio & Epistola sua, *Diligere*, cum Deo tribuitur
erga nos, ponit pro, dare remissionem &
reconciliationem.

§ 2. Huc jam referas loca ex Johanne, qua
de *dilectione DEI speciali* agunt, qua solos cre-
dentes complectitur, ut: Joh. XIV. 23. *Qui ser-*
monem meum servabit, i.e. in Me credet, eum Pater
meus diliget, tanquam per fidem sibi recon-
ciliatum. Quæ ipsa *justificatio* est, ex qua fit
unio mystica, ubi Salvator addit: *Et ad eum ve-*
niemus, & mansionem apud ipsum faciemus. Simi-
liter cap. XVI. 27. *Ipsè Pater diligit vos: quia*
credidistis, quod Ego à Patre exiverim. En! ex fide
in Christum oritur dilectio DEI, dum non
amplius ob peccatum irascitur, sed ex gratia
illud remittit.

XLVIII.

Phrasès apud Johannem consuetæ, Esse èν ἀγάπῃ
& ἀπὸ ἀγάπης, quoad sensum coincidunt,
nec nisi ex substrata materia diver-
sitas agnosci potest.

Exp

Explicatio.

§ 1.

Equidem B. Erasmus Schmidius, Philologus celeberrimus, hoc discriminis dari vult, quod ἐν ἀρχῇ significet, in principio, in primo momento, quo quid esse cœpit, aut factum est, adeoque *æternitatem* inferat; sed ἀπ' ἀρχῆς temporis initium notet, & continuationem à principio cujuscunque rei, quam cohærentia Textus suppeditat. Vid. ad 1 Joh. I. 1.

§ 2. Verum distinctionem hanc minus firmam esse atque solidam, vel unico loco 1 Joh. II. 14. in contrarium ostendi potest, ubi hac ratione *æternitas* Patris à Johanne describitur: *Novistis Eum, qui est ἀπ' ἀρχῆς, ab initio.*

§ 3. Unde B. Calovii placet ἀκριβεια, assententis, non in nudis verbis, ἐν ἀρχῇ, & ἀπ' ἀρχῆς, cum nonnullis diversitatem quærendam, sed totam phrasin spectandam ἢ ἐν ἀρχῇ, & ἀπ' ἀρχῆς, & apparere ἰσοδυναμίαν. Addit: "Firma est inductio ex usu Scripturæ: Ubi-
cunque vox à principio, vel in principio, absolute occurrit, nec in contextu aliqua additur restrictio, semper principium rerum omnium intelligendum est." *Bibl. Illustr. N. T. To. II. fol. 1583. b. sq. a.*

§ 4. Ita Joh. I. 1. ἐν ἀρχῇ, *IN PRINCIPIO* erat Verbum, simpliciter accipiendum, quod, cum res aliæ cœperunt, Filius DEI jam fuerit. Sicut Christus ipse illud εἶναι ἐν ἀρχῇ explicat,

B b

ubi

ubi in oratione sua *προαγώνισα*: Et nunc gloria Me, Tu Pater, apud Te ea gloria, quam habuisti ANTEQUAM MUNDUS esset, apud Te. Joh. XVII. 5. En! ante mundi *εἰσῆ* jam habuisti suum *εἰσῆ* DEI Filius, suamque apud Patrem gloriam. Scriptura vero ante orbem conditum nil nisi meram æternitatem agnoscit. Nec dixeris cum hostibus Deitatis Christi Eum hanc gloriam habuisse non actu, sed *prædestinatione*. Christi enim verba dilucida sunt, non de gloria promissa, decreta, et *prædestinata*, sed de gloria, quam habuit ante mundum conditum. Hæc sane non denotant *prædestinationem*, sed veram atque actualem possessionem. Nusquam de Electis dicitur, quod gloriam habuerint apud Deum ante mundum conditum, licet regnum ipsis *præparatum* sit ante mundi constitutionem, Matth. XXV. conf. Eph. I. 2. & Tom. IV. Giesl. Dissp. Diss. XVII. § 16. sq.

§ 5. Similiter 1 Joh. I. 1. Quod erat *ἀπ' ἀρχῆς*, simpliciter de principio creationis accipitur. At Joh. VIII. 44. ubi Christus de diabolo dicit, quod fuerit homicida *ἀπ' ἀρχῆς*, quisvis intelligit, initium non creationis, sed defectiois incipere. Conf. B. Seb. Schmidii Colleg. Bibl. Pat. p. 114. Sicut & 1 Joh. III. 11. hæc est prædicationem quam audivistis *ἀπ' ἀρχῆς*, non mundi initium, sed, pro re substrata, initium prædicationis Evangelii sub N. T. innuitur.

XLIX.

Vocis ἀλήθεια frequens, idemque diversus in scriptis Johanneis usus est.

Prob.

I.

Ita notat Christum ipsum, Joh. XIV. 6. Ego sum VERITAS, promittendo, complendo. conf. cap. V. 33. ubi Johannes dicitur testatus de Veritate; scimus autem, Johannem de Christo, tanquam vero Messia, testimonium perhibuisse, cap. I. 7.

2. Significat doctrinam de Christo ad salutem per fidem, seu Evangelium, à Christo revelatum. Sic Joh. VIII. 32. Cognoscitis libertatem, & veritas liberabit vos. Filius DEI liberat principaliter, v. 36. doctrina de Christo instrumentaliter. Unde patet, Verbum DEI habere ingenitam virtutem supernaturalem ad producendum talem effectum. Contra Fanaticos. Ib. v. 40. Salvator ait: Qui veritatem vobis locutus sum, quam audiivi à Patre. Sic c. XVII. 17. Sanctifica illos in Veritate Tua, Verbum Tuum est Veritas. Et cap. XVIII. 37. ait Christus ad Pilatum: Ad hoc veni in mundum, ut tester de Veritate, quod est testimonium Evangelicum. Conf. 2 Ep. Joh. v. 1. 2. Hinc credentes, seu fide Verbum de Christo recipientes, dicuntur esse ex Veritate, Joh. XVIII. 37. 1 Joh. III. 19. Dicitur autem Verbum Dei Veritas, 1) respectu causa efficien-

B b 2

tis,

tis, DEI, qui est ipsa Veritas. 2) Ratione materia, quia non nisi vera tradit. 3) Rat. effectus, quia, omni falsitate pulsa, veram lucem & sapientiam, Deum recte agnoscentem, veram iustitiam & vitam æternam credentibus impertit.

3. Veritas apud Iohannem totum Christianissimum secundum veram fidem & vitam infert. Ita pii dicuntur *ambulare in Veritate*, 2 Epist. Ioh. v. 4. & 3 Ep. v. 3. Quam phrasin dextre explicat B. Sonntagius in *Hecdec.* p. 28. “Τὸ περιπατεῖν significat phrasi Scripturæ mores & studia, doctrinam & vitam hominis. Ecquid ergo mirum, etiam hic loci per τὸ περιπατεῖν ἐν ἀληθείᾳ utrumque, cum *sincere credere*, tum *pie vivere*, indicari? Hoc ipsum nostrati Evangelistæ est, *facere veritatem*, Ioh. III. 21.”

4. Veritas opponitur *hypocrisi*, atque officia Christiana sine omni fuce & mendacio notat; ut: 1 Joh. II. 4. *Qui dicit, cognovi ipsum, & præcepta Ejus non servat, MENDAX est, & in illo VERITAS non est.* conf. c. I. 8. Quæ ipsa hypocritæ falsique Christiani descriptio est, cum quo Apostolus per universam hanc Epistolam agit. Sic 2 Epist. v. 1. *Quos diligo in Veritate*, q. d. non hypocritico aut simulato, sed genuino & vero amore, sicut explicatur I Joh. III. 18. *Non diligamus sermone, neque lingua, sed opere & VERITATE.*

5. *Perfectionem status* intendit, ut: Joh. VIII. 44. ubi de diabolo dicitur, quod *IN VERITATE*

TE non steterit. Et veritatis vocabulo significatur integritas illa naturæ, in qua conditus Angelus ille cum suis, postea non servavit originem suam, ut scribitur Iudæ v. 6. pro quo habetur בתומתו *in integritate sua*, Iobi II. 3. Conf. B. Nisan. ad Ioh. VIII. p. 409. sq.

Nullus sane ex divinis Scriptoris est, notante Hornejo, qui tantas delicias in voce faciat Veritatis, quantas S. Johannes.

L.

Sigillatim vero observes, quod, stylo Johanneo, Ἀλήθεια τῆ σκιά, seu UMBRIS V. T. crebro opponatur.

Prob.

I.

Ita Christus Lux illa vera dicitur, Ioh. I. 9. quæ in V. T. aureo candelabro repræsentabatur. Et de prædicato Evangelio asserit Iohannes: Tenebræ præterierunt, & LUMEN ILLUD VERUM jam lucet; q. d. Nunc in N. T. exortus est, evanescentibus umbris illis & sacrificiorum typis, ipsemet Christus, tanquam sol justitiæ, & Lux universi mundi. I Ioh. II. 8.

2. Ita Lex per Mosen data, gratia & VERITAS per Jesum Christum facta dicitur, Ioh. I. 17. Ubi non innuitur, quasi Lex Mosaica nullam gratiam nullamque veritatem complexa fuisset, cum revera in ipsa vita æterna fuerit, & testimonium salvificum de Christo, Ioh. V. 39.

B b 3

Unde

Unde liberandi à periculo damnationis, & præservandi ab infernalibus flammis ad Mo-
sen ablegantur, Luc. XVI. 29. & 31. sed hoc
potius, quod *gratia & veritas*, seu vera gratia,
etiam quæ in Legis Mosaicæ umbris contine-
tur, suam à Christo habeat originem, tan-
quam à fonte omnis gratiæ; partim in eo-
dem per incarnationem cœteraque mysterii
suum habeat complementum, & facta sit
quasi *σωματική*, cum antea sub *σκιᾷ* fuerit
quasi *κεκρυμμένη*, Col. II. 17. uti hoc egregie
declarat B. Dorsch. Comm. posth. in *Ep. ad Hebr.*
pag. 358. Conf. Dn. D. Deyling. P. III. *Observatt.*
Sacr. p. 247.

3. Ita precibus, ad normam Legum cere-
monialium compositis, opponitur *προσκύ-
σις ἐν ἀληθείᾳ*, Joh. IV. 23. Theorema Christi
est: Non esse alligatam in N. T. adorationem
ad locum certum, secus quam erat in V. T. in
quo non poterat extra locum sanctum sacrifi-
cari. Vid. B. Wilb. *Lysse*. Disputt. Exeg. in Joh.
ad h. l. § 55.

4. Ita Christus ipse in oppositione ad *Ma-
na* vocat se *Panem illum VERUM*, Joh. VI. 32.
coll. v. 35. Ostendens hoc ipso, panem illum
à Patre exhibitum humano generi, homines
ad immortalitatem alere, quod alter panis in
deserto, Majoribus exhibitus, præstare non
potuit.

5. Similiter vocat se *Vitem illam VERAM*
Joh. XV. 1. Ubi *verum* rursus opponitur

pio, & respicitur ad vitem & botrum, è terra Canaan per exploratores excisam, Num. XXIII. 13.

6. Quemadmodum & Apostolus Paulus loquitur *de gratia DEI in VERITATE*, quæ est gratia N. T. opposita χάριτι V. T. quæ sistebatur in umbris & sub ritibus Leviticis, Col. I. 6 Idemque cœlum appellat verum Tabernaculum, in oppositione ad Tabernaculum umbratile V. T. Hebr. VIII. 2. Conf. c. IX. 24.

O! itaque nos felices, qui per Christum τὰ ἀληθινὰ accepimus.

LI.

Joanneum est, Evangelium vocare Præceptum.

Prob.

1.

Joh. XII. 49. *Pater mihi PRÆCEPTUM dedit, quid dicam, & quid loquar, ubi Exegetis additur v. 50. Et novi, quod PRÆCEPTUM Ejus vita æterna sit. Unde apparet, doctrinam Evangelii innui.*

2. Joh. XIV. 24. *Qui habet PRÆCEPTA mea, & servat illa, is est, qui diligit Me. Ubi sermonem esse de Evangelio, patet ex v. 23. Ex illo enim, & non per Legem, unio Mystica oritur.*

3. I Joh. II. 7. *Non PRÆCEPTUM novum scribo vobis, sed PRÆCEPTUM vetus, quod habuistis*

B b 4

ab

ab initio. Audiverunt autem ab initio pro-
missionem de vita æterna, i. e. Evangelium,
V. 24. 25.

4. 1 Joh. III. 23. *Hoc est PRÆCEPTUM Ejus,
ut credamus Nomini Filii Ejus, J. C. Confer &
supra de Phrasi, servare Præceptum.*

Nimirum phrasin Prophetarum retinet
Propheta N. T. quippe quibus familiare erat
Evangelium appellare תורה.

LII.

*Johannes NOVUM appellare solet, quod est
prestans & eximium.*

Prob.

I.

Ita Præceptum de *Dilectione NOVUM* dicitur
Joh. XIII. 34. 1 Joh. II. 8. quo excellentia
præcepti hujus innuitur, coll. 1 Cor. XIII. 1. seqq.
Vid. pluribus de hac appellatione B. Æg. Hum.
Opp. Tom. IV. fol. 215. b. 966. a.

2. Ita doctrina Evangelica de Redemptione
per sanguinem Christi, quæ inter cœlites
velut *novum Canticum* personare dicitur, Apoc.
V. 9. XIV. 3. minime omnium nova est, sed in
militante Ecclesia audita; interim ob excel-
lentiam suam merito nova & singularis ap-
pellatur.

3. Ita, quando *omnia Nova* fidelibus promit-
tuntur in vita æterna, Apoc. XXI. 5. sensus
eadem est, omnia tunc summam perfectio-
nem & excellentiam suam esse habitura.

Sci-

Scilicet est hic loquendi mos Hebraicus, sicut Psaltes sæpius illud intimat: *Cantate Domino CANTICUM NOVUM*, i.e. eximium, insigne, & præ cæteris excellens. Pf. XXXIII. 3. XCVI. I. XCVIII. I. CXLIX. I.

LIII.

Johannes HORAS diei nostro more computare videtur.

Prob.

I.

Joh. I. 40. Duo discipuli illi manserunt apud Jesum, die illo: HORA autem erat circiter DECIMA. Ad quem locum B. D. Grænenbergius in Observatt. MSS. ad IV. Evang. notat: "De nostra hora decima id accipio, non de hora pomeridiana quarta. Sicut & totam, per horas computandi rationem Johannis Evangelistæ, cum nostra ordinaria conferendam esse existimo: qua de re alibi sumus dicturi."

2. Joh. IV. 6. de tempore sessionis Christi ad fontem: HORA erat fere SEXTA. "Quod etiamsi in meridiem è Judæorum computo facile cadit; tamen ex computo horarum nobis sueto, æque commode in vesperam fertur, sic ut ex totius diei itinere Christus tanto magis *κεκοπιαικῶς* concipiatur." Idem in MS. ad h. l.

3. Joh. IV. 52. Heri, HORA SEPTIMA, reliquit ipsum febris. "Nota hic, distantiam Canæ

B b 5

à Ca-

à Capernaum commode mensurari tota longitudine maris Galilæi, atque ita circiter VIII. Leucas, quarum singulæ tria Anglicana miliaria habent, occupare. Quod si igitur præcedentis diei hora septima, juxta *Hebræorum* computum, in horam nostram primam pomeridianam cadat, utraque pars singulatim debuit saltem XII. & plures fortasse in spatium octo Leucarum horas consumsisse, priusquam sibi occurrerent: quod nec in Patrem cadit, filii cupidissimum, nec in servos, ad Dominum festinantes. Unde horam nostram septimam vespertinam fuisse, existimo. “ Iterum B. D. *Grünenberg*. ad l. c. qui addit: “ Atque ita, ut mihi videtur, solet Johannes loqui, ducto à meridie & media nocte horarum computo, idque cum Archivis Græcis & cum Romanis. Vid. *Brunsmanni Exordium & Exodium diei*, L. I. cap. 14. *Augustini* Lib. III. de Consensu Evang. c. III.

4. Similiter Joh. XIX. 14. de tempore condemnationis Christi ad crucem: *Erat HORÆ fere SEXTA*. “ Non dubito, adhuc B. *Grünenbergii* verba sunt, horam sextam esse matutinam nostram sextam, ultimam quartæ vigiliæ nocturnæ. Idque hoc loco violentè etiam exigit conciliatio cum Marc. XV. 25. instituenda, cui, quicquid dicatur aliud, satisfacere non potest. “ Conf. B. *Nisan*. ad h. l. & Clar. G. E. *Edzardus* ad c. l. *Berachoth*, p. 256.

LIV.

HORÆ mentio apud Johannem crebro occurrit, qua tempus opportunum aut præfinitum denotatur.

Prob.

I.

Ex Ioh. II. 4. ubi Christus ad matrem: *Non- dum venit HORA MEA, & tempus intelligitur opportunum ad edenda miracula.*

2. Sic Joh. VII. 30. c. VIII. 20. c. XII. 23. 27. cap. XIII. 1. cap. XVII. 1. per *Horam* innuitur tempus, à Deo ab æterno prædefinitum & determinatum passioni & morti Christi, quod proinde nec accelerari, nec tardari poterat. Accipiamus *duplicem horam* Christi in hac terra: Altera est hora vivendi, & prædicandi Evangelii sui, Joh. XI. 8. 9. altera est hora crucifigendi & moriendi, observante B *Brentio*, Homil. in *Joh. f. m. 327*. Cur autem Christus tempus passionis suæ per *horam* indigitare voluerit, hæc ratio est, quod horæ nomine expressius illa DEI singularissima providentia designetur, quæ circa redemptionis nostræ negotium occupata est, & non tantum omnes menses, hebdomadas & dies, sed etiam singulas horas horarumque momenta ab æterno disposuit, quibus unumquodque Christo, Salvatore nostro, pro communi totius humani generis salute vel agendum, vel patiendum esset.

esset. Idque est, quod mirifice nos in fide & patientia confirmat, quod sciamus, horas natiuitatis non solum & vitæ nostræ, sed passionum etiam & tentationum, ipsius etiam mortis, à Deo ab æterno prædefinitas esse. Uti egregie monet B. Steph. Clotzius *Traët. de Cruciatibus Anima* J. C. p. 99. 100.

3. Sic Joh. IV. 21. 23. *Venit hora, ubi neque in monte hoc &c.* Cap. V. 25. de hora, qua spiritaliter mortui per vocem Evangelii excitantur, v. 28. de tempore *universalis resurrectionis*. Cap. XVI. 2. 4. de tempore à Deo constituto, quo iniquis persecutionibus premendi Christi discipuli. Conf. v. 16. ubi Christus ait de muliere parturiente: *Venit hora ejus*. adde v. 25.

4. Sic de tempore *judicii divini* præfinito Apoc. XIV. 7. 15.

LV.

MUNDI vocabulum, apud Johannem frequenter obvium, nunquam solos Electos significat.

Prob.

I.

Joh. III. 16. *Ita dilexit DEUS MUNDUM &c.* Ubi fallit & fallitur Pastor in *Lexico Græco*, homines electos per κόσμον h. l. significari, allens. Ostendit contrarium (1) *absurda analysis*, quæ oritur, si pro mundo Electos ponas. (2) *manifesta divisio* mundi in credentes & incredulos, salvandos & perituros. Conf. B.

Dorfer

Dorsch. in Pentadec. pag. 384. & B. Walther, in Harmon. Bibl. p. m. 956. sq.

2. Sic locum, Joh. VI. 33. *Panis DEI descendit de caelo, & vitam dat MUNDO*, frustra allegant Calviniani in causæ suæ patrociniū. Verba *activa* non semper notant actum, sed sæpe studium, conatum, officium. Ita h. l. *dare vitam* non intelligendum est effective, sed de conatu, studio & *προσπάθεια* Christi. Est hic sermo de datione porrectionis, non autem homines statim accipiunt, explicante B. Dorscheo in IV. Evang. pag. 597. ad Luc. I. 16. Sensus est: Christus est panis ille, *dans*, i. e. eo proposito ac voluntate in mundum venit, ut daret vitam. conf. I Joh. IV. 9. Distinguendum igitur inter vitæ spiritualis & æternæ acquisitionem atque applicationem. Sicut eadem ratione 2 Cor. V. 19. dicitur: *DEus erat in Christo, MUNDUM sibi reconcilians*, notante B. Rappelto, Opp. Tom. I. p. 510. De quo ultimo loco vid. fufius B. Feurborn. Opp. p. 1196. sqq.

3. Similiter nec Joh. XVII. 21. nomen *Mundi* pro solis Electis usurpatur, quando Christus ait: *Ut credat MUNDUS, quod Tu Me miseris*. Neque enim verisimile est, Christum *mundi* vocabulo in alia significatione hic uti voluisse, ac in toto hoc valedictorio sermone usus est. Jam vero ubique eo denotat vel *in specie* reprobos & incredulos, Evangelium repudiantes; vel *in genere* totum genus humanum; nusquam vero per illud solos Electos designat.

designat. Quid? quod Christus paulo post mundum à vere credentibus, & vice versa, difertis verbis separat: *Pater iuste, MUNDUS Te non cognovit* &c. v. 25. Vid. fusius B. Gerhard in Harmon. Evang. ad h. l.

4. Hinc non restringendum vocabulum, ubi Christus dicitur *AGNUS DEI, tollens peccata MUNDI*. Joh. I. 29. Nota: *Agni typici* in officio expiationis Evangelico non extenduntur latius, quam *verus agnus*, antitypus. At etiam pro iis, qui non facti sunt salvi, *agni typici* in V. T. offerebantur à Sacerdotibus. E. & *agnus antitypus* non pro illis tantum, qui salvi futuri sunt, immolatus est. Uti solide colligit Dorscheus in Pentadec. p. 384.

5. Neque adeo universalitas meriti Christi coarctanda, ubi *Salvator MUNDI* appellatur, Joh. IV. 42. 1 Joh. IV. 14. non sane solorum electorum, sed *mundi illius*, qui *totus in maligna jacet*. 1 Joh. V. 19. Sicut & Johannes Christum ideo diferte appellat *ἰλασμὸν pro totius MUNDI peccatis*, 1 Ep. II. 2. Nota: Si Christus pro solis Electis mortuus esset, ne quidem *Semi-Redemptor* humani generis foret.

LVI.

Character Ioanneus est, τὸ Ἀμὴν semper geminandi, quod cæteri Evangelista tantum semel adhibent.

Εκδ.

Ἐκθεσις.

§ 1.

Quærent Interpretes, utrum particula *Amen* vim juramenti obtineat? Quo de confer Paulum Tarnovium, Comment. in Johann. p. 174. seq. qui Fullerum in compendium misit, Nicolai de Juramentis p. 113. Pfeifferum in Append. Dub. vexat. p. 946. seq. itemque alios.

§ 2. Rem egregie explanat B. Christian. Noldius, h. v. "Nihil obstat, quo minus vox *Amen* sit formula jurisjurandi, cum Deus per hoc jurat ipse, Ebr. VI. 14. seu cum Christus, qui totus ὁλήθεια & ἀμὴν, aliquid per hoc, i. e. per seipsum, asserit. Unde Hieronymus: In V. T. juramentum DEI fuit: Vivo Ego, dicit Dominus; In Novo autem, Amen, Amen, dico vobis - - Quare ἀμὴν, ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, idem est, quod, ἐγὼ ὁ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, vel, quam Ego sum veritas, tamen nunc vera dico vobis. Et si id jam tunc non est juramentum, (est vero ad minimum Ebr. VI. 13. 14.) cur id Christo convenit sic ἀκοινωνήτως, ut Sancti eo nunquam usi sint? Nam utuntur quidem Sancti voce *Amen*; sed non: *Amen, Amen, dico vobis* &c. In Concordanti. Particc. Hebr. pag. 844. Conf. Lud. de Dieu Comm. in IV. Evang. super c. V. Matth.

§ 3. Similiter B. Feurbornius notat, Patres Ecclesiasticos, & nostrates Theologos, quando hic juramentum Christi agnoscunt, non loqui de solis apicibus vocis *Amen*, sed attendere

dere cum totam Christi phrasin: *Amen, Amen, dico vobis*, tum ejusdem scopum, & peculiaris simul textuum viscera. Hic enim negari nequit, non esse simplicem & nudam veritatis enunciationem, aut assertionem, quia illa est etiam in hac Christi phrasi: *Dico vobis*, Matth. V. 20. 21. sed religiosam veritatis caelestis asseverationem, contestationem & confirmationem. Non frustra enim Christus sic emphatice locutus est, nec inaniter sic duplicavit τὸ *Amen*, sed ad majorem fidei nostrae corroboracionem interposuit suam divinam veritatem; ipse enim est & dicitur *Amen*, Apoc. III. 14. Vid. *Opp. Theol.* p. 1707. seq.

§ 4. De cœtero notandum in primis, quod Filius DEI, præcipuos fidei Articulos, & maxima regni DEI mysteria asserturus, dupliciter hoc *Amen* uti soleat. Ut: Summum illud mysterium de SS. Trinitate, Ioh. III. 11. de sua Divinitate, Ioh. VIII. 58. de certa precum in Nomine Christi exauditione, cap. XVI. 23. de vita eterna, fidelibus expectanda, c. V. 24. c. VIII. 51.

LVII.

Frequens Johanni usus est particula ἀληθῶς in conclusionibus & assertionibus.

Prob.

I.

Sic JESUS de Nathanaële: *Ecce, ἀληθῶς VERUS* Israëlita, in quo dolus non est. Ioh. I. 48.

2. Sic

2. Sic Samaritani de Jesu: Novimus, quod hic sit ἀληθῶς VERE Servator mundi, Christus, Joh. IV. 42. conf. c. VI. 14. VII. 26. 40.

3. Ita Joh. VI. 55. Caro mea ἀληθῶς VERE est cibus, & sanguis meus VERE est potus. Adde c. VIII. 31. XVII. 8.

4. Ita 1. Joh. II. 5. qui servaverit sermonem E- jus, ἀληθῶς VERE in hoc dilectio DEI perfecta est.

Monstrat Canon, quod ad salutem neu- tiquam sufficiat scientia Pontificiorum con- jecturalis. B. Seb. Schmid. in 1. Epist. Joh. p. 136

LVIII.

Particula ἵνα apud Johannem, non tam αἰτιο- λογικῶς, aut τελικῶς; sed vel ἐκβασικῶς, vel εἰδικῶς sumitur.

Prob. Prius.

I.

Joh V. 20. Pater majora his opera demonstrabit Filio, ἵνα UT vos miremini. Quæ non erat pro- prie illius demonstrationis causa, sed con- sequens, quia admiratio ex illa oriri pot- erat.

2. Joh. IX. 2. Quis peccavit, hic, an parentes ejus, ἵνα UT cæcus nasceretur? Ubi apertissime ἐκβασις intelligitur, non causa finalis. conf. v. 3.

3. Joh. IX. 39. In judicium Ego in hunc mun- dum veni, ἵνα UT, qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. ἐκβασικῶς, non αἰτιολογικῶς

C c

expo-

exponendum est, de accidentario duntaxat
 eventu adventus Christi, vera enim causa
 finalis proxime antecedit: *Ut, qui non vi-*
dent, videant.

4. Joh. XII. 38 *Ut sermo Esaiæ Prophete im-*
pleretur, &c. Particula *iva* iterum est ἐπιβε-
 τική. Nempe Prophetia nequaquam hic con-
 stituitur incredulitatis causa; sed notatur ex-
 acta Prophetiæ & eventus convenientia,
 quod non crediderunt, quia excoecati fue-
 runt, prouti de iisdem Propheta vaticina-
 tus erat. *Contra Calvinianos.*

5. 1. Joh. II. 19. *Exierunt à nobis, iva Ut ma-*
nifestentur, quod non sunt omnes ex nobis, sensus:
Quia illi exierunt à nobis per apostasiam;
inde factum, ut manifestaretur &c.

Prob. Posterius.

I.

In hoc glorificatus est Pater meus, *iva Ut fructum*
multum feratis, Joh. XV. 8. Ubi parti-
 cula *iva* ἐπιδικῶς accipienda, ita ut explana-
 tiva sit, & idem significet, quod ἐι, hoc
 sensu: *Cum multum fructum tuleritis.*

2. Ibidem v. 15. *Majorem hac dilectionem ni-*
mo habet, iva UT animam suam ponat quis pro
amicis suis, h. e. tantam dilectionem, qua
tiam ponat &c. Conf. c. XVI. 7. 32. XVII. 3.

3. 1. Joh. IV. 17. *In hoc consummata est quoad*
notitiam sui charitas DEi nobiscum, h. e. in no-
bis perfecto signo & documento demonstra-
tur,

tur, *ἰνα παρηγοίαν ἔχωμεν*, CUM fiduciam habemus in die iudicii. Ubi particula *ἰνα* non significat finem & effectum charitatis DEi, qua nos DEum diligimus, quasi ea sit causa fiduciae, in iudicio DEi habenda; sed significationem, vel documentum dilectionis. Breviter: Caritas DEi in nobis perfecta, i. e. sincera & seria, non est causa fiducia in iudicio DEi, hæc enim oritur ex fide in Christum; sed est causa infallibiter cognoscendi fiduciam. Non probatur perfecta charitas, ait Augustinus, nisi cœperit dies ille desiderari. Vid. B. Höpfner: de *Justificat* p. 686. seq. id contra Pontificios ostendentem.

4. 3. Ep. v. 4 Majus gaudium non habeo, *ἰνα CUM audio, filios meos in veritate ambulare.* Hinc & Flavius P. II. Clavis observat: Peculiaris est huic Apostolo, usurpare *ἰνα* pro *ἵνα*, UT pro QUANDO.

Seçtio IV.

Canonum HARMONICORUM
DUODECADA complectens.

I.

Omnes Evangelistæ justum temporis ordinem in Historia Evangelica observant, nec transpositio rerum temere fingenda est.

Prob.

Cc 2

§ I.